

Universitat de Barcelona
Facultat de Filologia
Departament de Filologia Hispànica, Teoria de la Literatura i Comunicació
Àrea de Teoria de Literatura i Literatura Comparada

Treball de Recerca de Final de Màster

*La traducció literària feminista:
el cas de Le deuxième sexe de Simone de Beauvoir*

Curs 2023-2024
(Juny 2024)

Firma de l'estudiant

Firma del director de recerca

Data i segell de la Secretaria del
Departament de Filologia Hispànica, Teoria de la Literatura i
Comunicació.

« Être femme, ce n'est pas une donnée naturelle. C'est le résultat d'une histoire. Il n'y a pas un destin biologique, psychologique qui définisse la femme en tant que telle c'est une histoire qui l'a faite. D'abord l'histoire de la civilisation qui aboutit à son statut actuel ».

—Simone de Beauvoir, *Le deuxième sexe*

« Avoir lu Simone de Beauvoir ne servait à rien qu'à vérifier le malheur d'avoir un utérus. Les filles continuaient donc de prendre leur température comme des malades, de calculer les périodes à risques, trois semaines sur quatre. Elles vivaient dans deux temps différents, celui de tout le monde, des exposés à faire, des vacances, et celui, capricieux, menaçant, toujours susceptible de s'arrêter, le temps mortel de leur sang ».

—Annie Ernaux, *Les années*

«I més endavant, quan vaig aconseguir l'èxit i m'acusaven d'arrogància, hauria volgut portar tots les periodistes que no m'entenien fins a aquell lloc perquè veiessin que per a una dona, una dona de classe obrera, voler ser escriptora, voler ser una bona escriptora i creure que ho eres, no era arrogància sinó política».

—Jeanette Winterson, *Per què ser feliç quan podries ser normal?* (Trad. Dolors Udina)

ÍNDIX

TAULA D'ABREVIACIONS.....	4
1. INTRODUCCIÓ	6
2. MARC CONTEXTUAL.....	9
2.1. De la literatura comparada a la traductologia.....	9
2.2. De l'equivalència clàssica a l'equivalència incalculable	10
2.3. La traducció derridiana	14
2.4. L'escola canadenca de traducció feminista.....	18
2.5. <i>Le deuxième sexe</i> i les seues traduccions a l'anglès	21
3. CORPUS I MÈTODE	24
3.1. Corpus	24
3.2. Mètode	27
4. RESULTATS DE L'ANÀLISI TRIPARTIDA	29
4.1. Inadequacions que afecten la comprensió del TO.....	30
4.1.1. Supressió innecessària d'informació (SUP)	30
4.1.2. Supressió de dades concretes	30
4.1.3. Supressió de noms d'autores i obres	31
4.1.4. Supressió de citacions	32
4.1.5. Supressió parcial	34
4.1.6. Addició innecessària d'informació (AD).....	36
4.1.7. No mateix sentit (NMS)	36
4.1.8. Inadequació de variació lingüística	38
4.1.9. Al·lusions extralingüístiques no solucionades (EXT).....	38

4.1.10.	Fals sentit.....	39
4.2.	Inadequacions que afecten l'expressió en la llengua d'arribada.....	39
4.2.1.	Ortografia i puntuació.....	39
4.2.2.	Lèxic (LEX)	40
4.2.3.	Estilística (EST)	42
4.3.	Inadequacions funcionals	44
4.3.1.	Inadequació a la funció textual prioritària de l'original (NFT).....	44
4.4.	Discussió dels resultats	45
5.	PROPOSTES DE TRADUCCIÓ AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE.....	46
5.1.	Estratègies de traducció de l'escola feminista canadenca	46
5.1.1.	Estratègies macrotextuals	46
5.1.2.	Estratègies microtextuals.....	47
5.2.	Ètica feminista de traducció.....	50
6.	CONCLUSIÓ	56
7.	REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	60

TAULA D'ABREVIACIONS

TO: text original (*Le deuxième sexe* de Simone de Beauvoir, 1949)

TM1: text meta 1 (primera traducció en anglés de Howard M. Parshley, 1953)

TM2: text meta 2 (retraducció en anglés de Constance Borde i Sheila Malovany-Chevallier, 2009)

Resum

El present treball de final de Màster té com a objectiu palesar la necessitat d'una ètica feminista en el camp de la traducció literària i recercar quines són les seues estratègies. Amb aquesta finalitat, es ressegueixen les teories de traducció que s'han proposat en les darreres dècades i es desmantellen els conceptes d'equivalència, fidelitat i objectivitat per a transcendir les perspectives tradicionals i arribar fins a la desconstrucció i a la traducció feminista, emmarcades en la tercera etapa dels estudis de traducció segons la classificació de Susan Bassnett (1993: 145). La metodologia emprada es basa en la comparació tripartida de *Le deuxième sexe* de Simone de Beauvoir en la versió original francesa (TO), la primera traducció a l'anglès sense perspectiva de gènere (TM1) i la retraducció a l'anglès realitzada arran de la crítica de l'escola feminista (TM2). Mitjançant aquesta comparació així com amb l'ajuda del marc teòric, s'evidencia la mancança d'una ètica de traducció que es distancie del biaix heteropatriarcal i es proposen, d'una banda, estratègies macro i microtextuals de traducció literària amb perspectiva de gènere, i d'una altra, una deontologia de traducció feminista que incloga les últimes aportacions de la teoria queer i dels estudis postcolonials. Amb tot plegat, aquest treball pretén ser un punt de fuga entre els estudis de teoria literària, els de traductologia i els de gènere, fent una contribució a la branca de la traducció literària feminista.

Paraules clau (5): traducció literària, traducció feminista, gènere, desconstrucció, Beauvoir

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball sorgeix de la voluntat d'establir un lligam entre la literatura comparada, la traducció literària i els estudis de gènere. Amb aquesta finalitat, s'ha escollit un assaig filosòfic problematitzat per la crítica literària i les acadèmiques feministes, a saber, *Le deuxième sexe* (1949) de Simone de Beauvoir. Aquest assaig de feminisme existencialista pioner en la segona onada feminista a França fou traduït en anglés (1953) sota un biaix heteropatriarcal. El traductor, Howard M. Parshley, no sols va censurar i eliminar el gruix dels arguments filosòfics que donaven pes a l'argumentació beauvoiriana, sinó que també va transformar els relats de les dones que Beauvoir posava com subjectes del seu assaig, com a objectes passius dependents d'homes. Amb un to moralitzant i una hermenèutica molt allunyada del discurs feminista, la traducció anglesa va provocar molts debats entre l'acadèmia anglòfona i la francòfona, ja que, com afirma la crítica Toril Moi (2002: 1011), a menys que la lectura de la traducció anglesa es comparés línia per línia amb l'original en francès, no es podria detectar quins talls i canvis de sentit s'havien fet.

Per aquest motiu, s'ha dut a terme una anàlisi comparativa entre l'original, la primera traducció i la nova traducció de Constance Borde i Sheila Malovany-Chevallier (2009). Així, s'ha emprat la metodologia d'avaluació de traduccions proposada per Amparo Hurtado Albir (2011), una de les primeres acadèmiques espanyoles en importar la teoria de traducció feminista de l'escola canadenca. Aquest barem d'inadequacions s'ha aplicat al capítol VI, «La mère», que es troba al segon volum, «L'expérience vécue», volum en el qual l'editorial havia aixecat la restricció d'extensió en la traducció i en què, per tant, les supressions no es poden justificar per motius aliens a les decisions de Parshley, sinó més aviat al seu *modus operandi*.

D'altra banda, també existeix una voluntat en aquest treball d'aportar, no sols una crítica i unes estratègies de traducció feminista, sinó també un codi deontològic d'acord amb els estudis de gènere i descolonials. Com que l'obra de Beauvoir es contextualitza en el feminisme de segona onada, també la metodologia se cenneix a aquest prisma. Nogensmenys, el marc teòric i la proposta ètica van un pas més enllà i actualitzen aquesta teoria de traducció feminista que proposaren les canadenques en els 80 i 90, per a poder arribar a les propostes queer i descolonials, les quals posen la interseccionalitat en el centre de la seua lluita. Aquesta tercera onada es nodreix, però, amb les aportacions de l'escola canadenca de traducció, que a partir de la desconstrucció de Derrida i del

feminisme francès, van transportar les seues teories al camp de la traducció, en condició de dones bilingües i amb la voluntat de reequilibrar l'asimetria vigent entre la majoria anglosaxona i la minoria francòfona a través de les cooperacions entre escriptores i traductores d'ambdós grups lingüístics (TOMASSINI, 2021: 28). Així, com exposa Simon:

[...] the transatlantic displacement of the writings of the French feminists, Luce Irigaray, Julia Kristeva and Hélène Cixous, into the Anglo-American intellectual world [...]. This exchange brings into light the network of tensions which are so characteristic of our current intellectual context: the conflictual pulls between internationalist feminist solidarity and national affiliations, the deconstructive drive toward attenuation of authorship and the continuing structures of textual authority, the fading of disciplinary borders and their continual reappearance (1996: 4).

Amb aquests precedents desconstructivistes i feministes i en aquesta situació de bilingüisme del Canadà, autores com Barbara Godard (1989), Suzanne de Lotbinière-Harwood (1991), Sherry Simon (1996) i Louise Von Flotow (1997) van proposar una ètica i una nova estètica traductora. Recuperar i estudiar aquesta em sembla crucial, no sols per als estudis de traductologia i de teoria literària, sinó també per a repensar l'activitat traductora en l'àmbit professional. Perquè tota tria és política, també la traducció ho és, i considere que amb les crítiques postmodernes al concepte d'objectivitat, potser hauríem d'explicitar l'ètica de cada traducció, en tant que aquesta és considerada per la tercera etapa dels estudis de traductologia com un procés més de manipulació textual (BASSNETT, 1993: 145).

Així, amb una clara militància feminista en l'acadèmia i en la traducció, s'ha optat per utilitzar el femení genèric com a alternativa al *male-as-norm-principle* o principi del masculí com a norma heteropatriarcal. Així mateix, les referències bibliogràfiques se citen amb nom complet per a visibilitzar les teòriques de l'acadèmia i defugir la identificació d'una inicial amb una figura masculina. A més a més, s'ha emprat el llibre d'estil per al llenguatge no sexista de la UB combinat amb l'estil d'APA 7a edició.

Tot plegat, aquest TFM té un doble objectiu: d'una banda, analitzar un corpus tripartit de *Le deuxième sexe* per evidenciar el biaix heteropatriarcal de la pràctica traductora «apolítica», i, de l'altra, proposar estratègies i una ètica de traducció feminista que recullen les aportacions de l'escola canadenca i de la tercera onada de feminisme.

El fil conductor que recorre el treball és el següent: en primer lloc, el marc contextual mostra el lligam i la trajectòria dels estudis de literatura comparada i traductologia per a recórrer després els conceptes clàssics de traducció d'equivalència i fidelitat i arribar a la proposta de traducció derridiana, amb l'equivalència incalculable. A partir d'aquesta, es presenten les propostes de l'escola canadenca de traducció feminista i es contextualitza l'obra de *Le deuxième sexe* i la problemàtica amb la seua primera traducció. En segon lloc, es presenta el corpus de textos a tractar (el TO, TM1 i TM2) i la metodologia amb què s'analitzaran aquests. En tercer lloc, s'exposen els resultats de l'anàlisi traductològica junt amb un comentari crític dels exemples escollits. En quart lloc, es recullen les estratègies de traducció feminista de l'escola canadenca i es proposa la deontologia de traducció feminista interseccional d'Emek Ergun (2021). I, en últim lloc, s'argumenten les conclusions que es desprenen arran de la realització d'aquest treball.

2. MARC CONTEXTUAL

2.1. De la literatura comparada a la traductologia

El lligam entre la literatura comparada i la traducció ha estat sempre problemàtic. Tradicionalment, la traducció literària ha estat encaixada com un art subsidiari que no requereix gaire creativitat (BASSNETT 1993: 138) i com a consegüent, els estudis de traducció han estat desplaçats en favor dels de la literatura comparada. Nogensmenys, d'un temps ençà s'ha produït un canvi que ha capgirat aquesta problemàtica entre ambdues disciplines. En paraules de Susan Bassnett:

El terme «literatura comparada» ha disminuït en significació en els darrers anys, tot i que [...] la pràctica comparada roman viva i pròspera sota una altra nomenclatura. En canvi, però, els estudis de traducció han anat guanyant terreny i, des de finals dels anys setanta, s'han vist com una disciplina pròpia, amb col·legis professionals, revistes, catàlegs d'editorials i una gran proliferació de tesis doctorals.¹ (1993: 138).

Per a resseguir aquesta nova tendència, és menester remuntar-se als canvis de paradigma en ambdues disciplines. D'una banda, en el camp de la literatura comparada, en paral·lel a la crítica literària, la teoria de la literatura i la història de la literatura, trobem al segle XIX un paradigma positivista i biografista centrat en la intenció de l'autor. Al segle XX, però, el paradigma se centra en la intenció del text, en l'exploració de la literarietat per part de formalistes russos com Jakobson i Shklovski, que afirmaven que aquesta rau en la desautomatització, en l'estranyament del llenguatge quotidià. Finalment, al tombant del segle XX i els albars del XXI els estudis es focalitzen en la recepció. Amb la proposta de la mort de l'autor de Barthes (1984) i els enfocaments sartrians, el pensament sobre el fet literari transita cap a quelcom en moviment, que mor en aturar-se (en caure en l'oblit, no

¹ Citació original «the term 'comparative literature' has declined in significance in recent years, although [...] comparative practice is alive and well and thriving under other nomenclature. In contrast, however, Translation Studies has been gaining ground, and since the end of the 1970s has come to be seen as a discipline in its own right, with professional associations, journals, publishers' catalogues and a proliferation of doctoral theses».

reeditar-se, no retraduir-se, etc.). En aquest sentit, destaca allò que Benjamin ja considerava en *La tasca del traductor* (1972), afirmant que la traducció esdevé una eina de supervivència d'un text original que és reviscut en distints moments històrics d'una altra llengua.²

D'altra banda, pel que fa als estudis de traducció, predomina el gir cultural iniciat als anys setanta per Even-Zohar, que conjuntament amb l'escola de la desconstrucció va desmantellar els conceptes d'equivalència, fidelitat i traïció i, altrament, va aportar la teoria dels polisistemes, que va desestabilitzar definitivament la posició dominant del text original i la consegüent posició subordinada de la traducció. La segona etapa en el camp de la traducció va deixar de banda la crítica dels conceptes tradicionals per a focalitzar-se en el mapatge o l'enregistrament de l'activitat traductora en distints moments històrics. Aquest fet va suposar el distanciament de l'estructuralisme de la teoria dels polisistemes per a traslladar-se als estudis postestructuralistes de traducció. Així, es va analitzar el llenguatge figurat de les traductores per a referir-se a la seua tasca, el qual s'acostumava a trobar en prefacis, notes al peu o en correspondències. En últim terme, l'anàlisi sobre el llenguatge metafòric per a referir-se a la traducció va transitar cap a la tercera i última etapa, encapçalada per la Manipulation School, que concep la traducció com a un procés més de manipulació textual assumint la subjectivitat i la ideologia de qui tradueix. Paral·lelament a la crítica de la noció d'objectivitat, també es va realitzar la crítica als conceptes d'equivalència i fidelitat. A continuació, es realitzarà un breu recorregut d'ambdós conceptes fins a arribar a l'enfocament de la desconstrucció.

2.2. De l'equivalència clàssica a l'equivalència incalculable

En els estudis de traductologia, el concepte d'equivalència ha estat clau entorn del plantejament de traducció com a fidel o com a lliure. De fet, Steiner (1975: 261) afirma: «one could say that all theories of translation are variants on a single question: in what ways can or ought fidelity to be achieved». Catford (1965), va més enllà i manté que l'equivalència no és sols un problema en la teoria de la traducció, sinó que és el problema central de la pràctica traductora (cit. en AGOST CANÓS, 2007: 75). Tanmateix, aquest concepte, igual que el de 'fidelitat', resulten problemàtics, car no existeix una definició unívoca del concepte, per això Halverson (1997) analitza les diferents

² «La traducción no se desprende tanto de su vida (*Leben*) como de su supervivencia (*Überleben*). Ya que la traducción es posterior al original y señala el estado de pervivencia (*Fortleben*)» (Trad. Fruela Fernández, 2024: 56).

accepcions dels diccionaris existents i conclou que es repeteixen tres característiques en les definicions (HALVERSON, 1997: 209), a saber: l'establiment d'una relació entre un parell d'elements, els conceptes de similitud, igualtat o semblança i l'existència de qualitats que caracteritzen eixa relació.

Tot i que el terme 'equivalència' no s'utilitza com a tal fins a la creació dels estudis de traductologia, el debat sobre aquesta es remunta al mateix inici de la reflexió en traducció, en l'època de Ciceró, i arriba fins a l'actualitat. Aquestes reflexions s'acostumaven a fer en els pròlegs de les traduccions per a justificar les decisions preses o bé en tractats breus sobre mètodes de traducció (Agost Canós, 2007: 78). En aquest lapse de temps es diferencien distints vessants: la igualtat absoluta, la relació de semblança i la traducció lliure. En el primer cas, d'una banda, la concepció de la traducció es veu marcada per la influència dels textos religiosos. En la traducció bíblica, com que la paraula era la de Déu, la traducció havia de mantenir una igualtat total i optar sols pel calc i per la literalitat. Així ho manifesta posteriorment Fray Luis de León en el «Prefacio a la traducción del *Cantar de los cantares*» (1561) sostenint:

El que traslada ha de ser fiel y cabal, y si fuere posible, contar las palabras, para dar otras tantas, y no más, de la misma manera, cualidad y condición y variedad de significaciones que las originales tienen, sin limitarlas a su propio sentido y parecer, para que los que leyeran la traducción puedan entender la variedad toda de sentidos a que da ocasión el original si se leyese, y queden libres para escoger de ellos el que mejor les pareciere.

Així com també ho expressa Du Bellay, en el capítol VI de *Deffence et illustration de la langue française* (1549):

Mais que dirai-je d'aucuns, vraiment mieux dignes d'être appelés traditeurs, que traducteurs? Vu qu'ils trahissent ceux qu'ils entreprennent exposer, les frustrant de leur gloire, et par même moyen séduisent les lecteurs ignorants, leur montrant le blanc pour le noir : qui, pour acquérir le nom de savants, traduisent à crédit les langues, dont jamais ils n'ont entendu les premiers éléments, comme l'hébraïque et la grecque : et encore pour mieux se faire valoir, se

prennent aux poètes, genre d'auteurs certes auquel si je savais, ou voulais traduire, je m'adresserais aussi peu, à cause de cette divinité d'invention, qu'ils ont plus que les autres, de cette grandeur de style, magnificence de mots, gravité de sentences, audace et variété de figures, et mille autres lumières de poésie : bref cette énergie, et ne sais quel esprit, qui est en leurs écrits, que les Latins appelleraient.

No obstant això, aquesta postura també va coexistir amb una altra de més permissiva, que no veia l'equivalència com a igualtat estricta, sinó més aviat com a semblança. És el cas de Sant Jeroni³, el mateix traductor de la Vulgata, que defén que es traduïska la literatura per sentit i no paraula per paraula. Així ho reflexa en la *Carta a Panmaquio* (405): «Terencio tradujo a Menandro, Plauto y Cecilio a los cómicos antiguos. ¿Acaso andan asidos a las palabras y no tratan más bien de mantener la gracia y elegancia en la traslación? Lo que vosotros llamáis fidelidad de la traducción, la llaman los doctos *kakozelia* o mal gusto». (cit. en VEGA, 1994: 85).

Finalment, pel que fa a la defensa de la traducció «lliure» destaquen les consideracions que escriu Dacier a la traducció de la *Illiade* (1699), en què defensa que l'excés de literalitat porta a la infidelitat en les traduccions, i per això, opina que la traductora⁴ ha de ser lliure de les paraules sempre que mantinga l'esperit de l'original. També en el pròleg de *Lucien* (1654), Ablancourt, defensor de *les belles infidèles*,⁵ dessacralitza l'original i l'autor, dona prioritat al destinatari i legitima les modificacions durant el procés de traducció. Aquest desarrelament de l'original serà allò que en

³ Tot i que Sant Jeroni defensa la literalitat en les santes escriptures afirmant «absque scripturis sanctis, ubi et uerborum ordo mysterium est», ell mateix posa exemples de traducció de la Bíblia que no se cenyeixen a la lletra, com més aviat al sentit.

⁴ Al llarg d'aquest treball s'emprarà el femení com a genèric amb la intenció d'evitar el *male-as-norm-principle* o principi del masculí com a norma heteropatriarcal. Així mateix, les referències bibliogràfiques se citen amb nom complet per a visibilitzar les teòriques de l'acadèmia i defugir la identificació d'una inicial amb una figura masculina.

⁵ It was the seventeenth-century French critic Gilles Ménage who coined the term *les belles infidèles* (the beautiful, unfaithful ones), after a venerably sexist French adage likening translations to women, in that they can be comely or faithful but never both. Ménage's quip referred to the reigning tendency in French-language translation at the time, as exemplified by the translator Nicolas Perrot d'Ablancourt. (Polizzotti, 2019: 49).

l'època postmoderna teoritza Barthes (1984) com a mort de l'autor i que es trasllada també al camp de la traducció. (AGOST CANÓS, 2007: 83-84).

Així, el debat pivota en el segle XVII entre aquells que pretenien establir un mètode i unes regles de «el bon traduir» i el moviment de *les belles infidèles*⁶ que, com hem comentat, manifestava la llibertat de la traductora per crear un segon original. Fins al segle XIX les reflexions sobre la traducció giren entorn del binomi llibertat/literalitat (JORDÀ MATHIASSEN, 2016: 121). En *Sobre los diferentes métodos de traducir* (1813) Schleiermacher diferencia la interpretació, entesa com una traducció amb voluntat objectiva, i la traducció artística com a traducció subjectiva o creativa (1813: 226). A tall de cloenda, Benjamin, en *La tarea del traductor* (1972), considera la traducció com una eina de supervivència d'un text original que és reviscut en distints moments històrics d'una altra llengua. Segons el filòsof, l'objectiu de la traducció no és la semblança amb eixe original, sinó la creació d'un escrit provisional que posa en contacte les llengües amb el seu punt de fuga, la llengua pura.

No és fins ben entrats els cinquanta del segle XX quan comença a emprar-se el concepte d'equivalència en els estudis de traductologia de la mà d'autors com Vinay i Dalbènet (1958), Nida (1959) i Jakobson (1959). Aquests, però, l'utilitzen per a justificar les concepcions clàssiques de traducció com a text subordinat. A finals del segle XX, té lloc el «gir cultural» proposat per Bassnett i Lefevere (1990), amb un plantejament focalitzat en aspectes culturals i socials i no sols els purament lingüístics. A la crítica a la noció clàssica d'equivalència se sumen autors com Toury (1995), que proclama que la cultura receptora és la que decideix què és i què no és una traducció; Hermans (1999), amb la posterior influència en la Manipulation School, i Chesterman (1999), qui sintetitza el debat sostenint que en l'època prescriptiva dominada per l'enfocament lingüístic l'equivalència estava en el centre de la definició essencialista de la traducció, per tant, si no hi havia equivalència, no hi havia traducció (AGOST CANÓS, 2007: 75).

Nogensmenys, crítiques postestructuralistes com Koskinen (1994) i Arrojo (1998) han manifestat que molts autors tot i haver assolit el gir cultural continuen arrelats en uns plantejaments

⁶ Lori Chamberlain (1988) realitza una crítica a aquesta i altres metàfores sexistes sobre la traducció en *Gender and the Metaphorics of Translation*. Dins L. VENUTI (ed.), *The Translation Studies Reader* (p. 314- 329). Routledge.

sistematitzadors i universalistes que obvien la intervenció de la traductora en el procés de transformació del sentit (JORDÀ MATHIASSEN, 2016: 123). Enfront d'aquesta situació, el postestructuralisme qüestiona termes com origen, veritat o centre assumint la subjectivitat i la ideologia de qui tradueix, donat que «the most dangerous manipulator is not the one who does it openly but the one who claims to be objective» (KOSKINEN, 1994: 451).

Un dels principals representants d'aquest gir postestructuralista en el camp de la traducció és Jacques Derrida. Així doncs, per comprendre el lligam entre la teoria derridiana i la traducció es farà un esbós de la proposta de Derrida a partir dels conceptes de la *différance*, de l'esdeveniment i d'allò im-possible.

2.3. La traducció derridiana

Jacques Derrida (El-Bihar, Algèria, 1930 - París, 2004) ha estat un dels filòsofs més influents del postestructuralisme i és conegut per crear l'escola de pensament de la desconstrucció. Tot i que sols va escriure dos articles dedicats en específic a la traducció, aquesta ocupa una bona part en la seua filosofia i els seus escrits. És per això que en «Lettre à un ami japonais» (1987: 387), Derrida afirma que «la question de la déconstruction est aussi de part en part la question de la traduction et de la langue des concepts». És a dir, que la qüestió de la desconstrucció també engloba la qüestió de la traducció i del llenguatge dels conceptes. Altrament, en *L'oreille de l'autre* (1982: 159) manté: «l'origine de la philosophie, c'est la traduction, la thèse de la traductibilité», vinculant així l'origen de la filosofia occidental a la traducció, a la transferència del sentit. Derrida entén que la filosofia occidental s'ha construït sota la hipòtesi que el signe lingüístic representa al seu referent i que tots els conceptes són universals. Baix aquest prisma s'afirma l'equivalència exacta com a garant de la legitimitat de la traducció. Per això, la desconstrucció intenta desmantellar aquesta concepció de la correspondència entre llengües (JORDÀ MATHIASSEN, 2016: 124).

A partir d'una altra línia, la del relativisme lingüístic, Ortega y Gasset també qüestiona l'equivalència exacta entre llengües en *Miseria y esplendor de la traducción*:

Es utópico creer que dos vocablos pertenecientes a dos idiomas y que el diccionario nos da como traducción el uno del otro, se refieren exactamente a los mismos objetos. [...] Es falso, por ejemplo, suponer que el español llama «bosque» a lo mismo que el alemán llama *Wald*, y, sin embargo, el diccionario nos dice que *Wald* significa «bosque». Si hubiera humos para ello sería excelente ocasión para intercalar un «aria de bravura» describiendo el bosque de Alemania en contraposición al bosque español. [...] Los perfiles de ambas significaciones son incoincidentes como las fotografías de dos personas hechas la una sobre la otra. Y como en este caso nuestra vista vacila y se marea sin conseguir quedarse con uno u otro perfil ni formarse un tercero, imaginemos la vaguedad penosa que nos dejará la lectura de miles de palabras a quienes esto acontece. Son, pues, unas mismas causas las que producen en la imagen visual y en el lenguaje el fenómeno del *flou*. La traducción es el permanente *flou* literario. (1937:10).

Prosseguint en el pensament derridià, observarem com la crítica al sentit únic ens és de gran utilitat en el camp de la traductologia. Ara bé, no es pot entendre la desconstrucció derridiana com a mètode tancat i aplicable a un objecte, sinó més aviat com una eina per a repensar conceptes clau en traducció com equivalència, autor/a, traductor/a, original i creació (MOLINES, 2021: 33).

Partint de la base derridiana que el llenguatge és obert, indefinit i que resulta una tasca impossible fixar sentits, cau la concepció clàssica del text original com a recipient estàtic. Si el sentit mai és el mateix, donat que cada lectura esdevé una nova interpretació, resulta inviable pensar en un original sacralitzat on roman immutable la intencionalitat de l'autora. Assumint la inestabilitat de l'original, tampoc resulta factible pensar en termes de fidelitat o equivalència total, ans al contrari, en una traducció porosa que reactualitzi el sentit (JORDÀ MATHIASSEN, 2016: 126).

Així ho manifesta Derrida en *L'oreille de l'autre* (1982), on critica la preexistència d'un text original, ja que és la traducció la que actualitza eixe text. Consegüentment, seria més encertat sostenir

que en la cultura meta, apareix primer el text traduït i després l'original,⁷ esbiaixat per la interpretació donada. La concepció derridiana de la traducció no és el de reproducció d'un original, sinó el de vehicle que fa possible la supervivència d'eixe text. En aquest punt conflueixen els pensaments de Derrida i de Benjamin, malgrat que Derrida nega l'existència d'una llengua pura com a llenguatge originari universal. A parer seu, l'únic element comú en les llengües és una condició de possibilitat, allò que nomena *différance*.

En francès aquest neologisme és fonèticament idèntic a *différence* (diferència), però el seu acabament amb -ance el situa en el llindar entre el passiu i actiu, és a dir, no és subjecte ni objecte de cap mena d'acció. Terminològicament, la *différance* remet a una temporalitat que queda ajornada i a un espai de l'alteritat, d'allò que és diferent. Amb açò es fa palesa la provisionalitat del signe lingüístic. D'aquesta manera, es planteja la impossibilitat d'entendre el llenguatge com un conjunt d'oposicions binàries nítidament delimitables, atés que les relacions entre els elements presents i els absents resulten sempre canviants. La *différance* ens situa davant un signe lingüístic els límits del qual queden desdibuixats: s'està davant d'allò merament altre que difereix i es demora, però que no es deixa definir. Per això en «What is a Relevant Translation?», Derrida (2001: 184) encunya el terme «equivalència incalculable», que remet a la impossibilitat de precisar l'equivalència entre mots, a causa de la infinitat irreductible de possibles significats en possibles contextos.

Un altre concepte clau per a comprendre la perspectiva derridiana en la traducció és l'esdeveniment dins d'allò im-possible, d'espais que posen en joc la lògica de la decisió. En «Une certaine possibilité impossible de dire l'événement» (2001) Derrida descriu l'esdeveniment com quelcom que implica sorpresa, exposició; quelcom que no es pot anticipar (Derrida et al., 2001: 81). Aquest fet sols té lloc de forma singular i excepcional i, per tant, no segueix cap programa ni mètode. A més a més, es caracteritza per seguir una lògica vertical, contraposada a la línia horitzontal que uneix causa i conseqüència. En paraules de Molines:

⁷ De fet, Borges va afirmar en la seua cèlebre *boutade* sobre el Quixot que havia llegit la novel·la primer en anglès i després en espanyol i li va semblar una mala traducció.

(el eje del acontecimiento) no viene introducido por lo anterior, no se despliega a partir de un horizonte previo de sucesos, sino que cae en el tiempo, siguiendo el eje vertical de lo imprevisible, y rompe la línea horizontal del tiempo que se había desplegado hasta el momento. (2021: 37).

Ras i curt, l'esdeveniment pertany a una temporalitat imprevisible que desestabilitza la concepció de la història entesa com quelcom lineal, horitzontal i teleològic (Derrida, 2001: 309). Eixe trencament temporal junt amb la singularitat són trets clau per relacionar la creació amb la traducció.

Amb tot i això, caldria abans esmentar la noció l'impossible. Un dels binomis jerarquitzants que s'han arrossegat durant la tradició filosòfica és el de possible/impossible. Per aquesta raó, Derrida pretén trencar-lo introduint el concepte de la impossibilitat, com quelcom que *a priori* sembla impossible, però que és la condició mateixa de possibilitat del possible. Eixa escletxa s'emmiralla en el guionet del terme, que també podria interpretar-se com una aturada del temps (MOLINES, 2021: 38-39). Seguint aquesta triada conceptual entre el possible, impossible i impossible arribem a les distintes formes d'entendre la traducció: el traduïble, intraduïble i in-traduïble. En *Parages* Derrida esbossa les possibilitats de traducció:

Totalement traductible, il disparaît comme texte, comme écriture, comme corps de langue.

Totalement intraduisible, même à l'intérieur de ce qu'on croit être une langue, il meurt aussitôt. La traduction triomphante n'est donc ni la vie ni la mort du texte, seulement ou déjà sa survie. (1986: 148).

El text in-traduïble, el que permet una «traducció triomfant», és aquell que es presenta com impossible de traduir —el seu conjunt o alguna de les seues parts— amb obstacles que ens obliguen a aturar el procés de traducció. Davant de l'impossible és on es pot donar l'esdeveniment. La creació i la literatura només sorgeixen enfront de la impossibilitat, allà on es troba la dificultat, la textura del text in-traduïble (MOLINES, 2021: 40-41).

Per fer una recapitulació del lligam entre desconstrucció i traducció podem sintetitzar que en dessacralitzar-se el text original i assumir que no existeix una equivalència exacta sinó una incalculable (*différance*), la traducció i l'escriptura queden en un mateix nivell i l'autora del text original deixa de ser l'única veu legitimada per imposar el sentit, així que la lectora (traductora) esdevé eixa veu, tot i que sempre ho fa des de la provisionalitat. D'altra banda, aquesta mort de l'autor allibera la lectora de l'obligació per descobrir la intenció original i la legitima per obrir i produir relectures i reescriptures del text (ORTIZ, 2002: 2). La traductora ha d'adoptar llavors una tasca transgressora, des de la im-possibilitat, assumint que la seua traducció crearà una nova interpretació de l'original. Aquesta premissa, al seu torn, desfaria la clàssica dicotomia entre traducció literal i traducció lliure. Si no hi ha sentit únic, no hi ha res amb què ser literal, i sempre, la traducció serà, ja, una versió, una elecció, una detenció de l'esdevenir d'un sentit (DIANA MALLOL, 2018: 24).

2.4. L'escola canadenca de traducció feminista

Després de resseguir el fil de la traducció des dels conceptes de fidelitat i equivalència fins a arribar a Derrida, s'observa que la disciplina de la traducció ha format part tradicionalment del binomi jerarquititzant original/traducció, en què ha quedat subordinada la segona respecte a l'escriptura. Aquest fet succeeix paral·lelament amb altres categories com home/dona o racionalitat/bogeria. Si la bogeria masculina s'associa amb la creativitat, la de la dona, ben al contrari, ha de pagar per atrevir-s'hi. De la mateixa manera, la traducció s'ha concebut com una cura literal i metafòrica de l'escriptura.⁸ És per això que Derrida proposa una desconstrucció del binomi original/traducció que permetria conservar l'horitzó de bogeria i creativitat de l'obra literària (MOLINES GALARZA, 2021: 29-32).

Com afirma Molines, des del prisma derridià la traducció esdevé un espai privilegiat on desfer binomis de la tradició occidental i reconfigurar relacions intra i extratextuals. En l'àmbit textual, des de la im-possibilitat, la traductora assumeix una posició activa i creadora, que constitueix una actualització provisional del text original. En un nivell extratextual, es pren una responsabilitat en el

⁸ A tall d'exemple destaca el cas de l'escriptor Antonin Artaud, el psiquiatre del qual li va prescriure traduir per intentar curar-li de neurosis. Així veiem com es va concebre la traducció com una camisa de força a l'escriptura creativa associada al deliri.

polisistema literari (EVEN-ZOHAR, 1979) en què mitjançant propostes editorials es recuperen veus que han quedat en l'exili del cànon i en la perifèria literària. Eixa ètica subverteix la perpetuació d'eixe cànon i permet incloure veus de l'alteritat en la cultura d'arribada (2021: 44).

Amb les ferramentes de la teoria de la desconstrucció ens endinsem en la traducció feminista i en com l'escola canadenca dels huitanta va apostar per una reescriptura amb perspectiva de gènere per defugir les manipulacions textuais construïdes per l'heteropatriarcat. El precedent d'aquest moviment tingué lloc en realitat als setanta, quan les teòriques de la traducció i les traductores professionals van començar a crear llaços de sororitat mitjançant els quals podien subvertir el discurs patriarcal dominant (GODARD, 1990: 88). Sota l'opressió de l'heteropatriarcat la seua lluita es va centrar a evitar la invisibilització de gènere amb propostes com l'ús de formes passives, del femení genèric, dels pronoms alternats, etc. (MILLS, 1995: 96-97). No obstant això, moltes veus crítiques qüestionaven aquestes estratègies microtextuals, ja que no arribaven al problema d'arrel ni profunditzaven en la manca de representació i les desigualtats de poder en la societat. Així, sostenien que no es tractava d'evitar l'androcentrisme inherent a les gramàtiques, sinó de lluitar activament contra l'opressió heteropatriarcal amb l'ajuda de la traducció entesa com una activitat política (MARTÍNEZ-CARRASCO; PEÑARROCHA, 2021: 49). Aleshores, al Quebec dels anys 80 i 90 va sorgir un grup d'autores i traductores que van posar en pràctica un seguit de propostes i estratègies intervencionistes que donaren lloc a allò que ara es coneix com a estudis feministes de la traducció (BRUFAU, 2010: 50). Traductores com Barbara Godard, Suzanne Jill Levine, Luise von Flotow, Sherry Simon o Susanne Lotbinière-Harwood van profunditzar en la lluita contra l'opressió patriarcal amb un objectiu doble: teixir una xarxa de solidaritat entre dones i desmantellar el patriarcat arrelat a la paraula escrita (CASTRO, 2008: 289).

El lligam entre autores i escriptores va permetre explorar els límits entre autoria, coautoria i traducció en contextos literaris on la intimitat i la sororitat entre dones va permetre concebre el llenguatge com un fort des d'on combatre i donar forma a determinades pràctiques socials i revelar la càrrega patriarcal del llenguatge i de la societat (MARTÍN RUANO, 2006: 218).

A més a més, la condició de traductores i feministes permetia explorar eixe espai intermediari entre dues llengües com un espai fèrtil on es produeix la interacció dialèctica entre distintes cultures, un espai intermedi que les autores postcolonials anomenen «Third Space» (WOLF, 2000: 141) que funciona com a resistència i des del qual la cultura/llengua dominant pot ser subvertida (CASTRO VÁZQUEZ, 2008: 287). En la mateixa línia, Cixous afirmava:

The translator is a being in-between. Like words in translation, s/he endlessly drifts between meanings. S/he tries to be the go-between, to cunningly suggest what readings there could be in the foreign language other than those the chosen translation makes available... You are led to reflect on how particular translations become constructed. What gets lost, what is gained, what and how altered, in the passage from one language to the next (1975: 39-54, cit. a BASSNETT 1993: 156).⁹

Així, l'antiga perspectiva binària de traducció i original s'havia convertit en una visió de dos pols, en la qual la teoria de la traducció feminista ocupava l'espai intermedi entre ambdós, reconstruint així l'espai encapsulat en el terme 'bi-sexual', com qui no pertany ni a un pol ni a l'altre.¹⁰ De fet, moltes de les traduccions canadenques es van portar a terme per traductores i teòriques bisexuals o lesbianes (BASSNETT, 1993: 156). Resseguint les aportacions de l'escola feminista de traducció als huitanta, ens trobem paral·lelament l'allau de crítiques que s'havien realitzat a la traducció a l'anglès d'una de les obres clau d'inicis de la segona onada del feminisme: *Le deuxième sexe* de Simone de Beauvoir. A continuació, contextualitzarem l'obra i la polèmica del text que ens ocupa fins a arribar a la retraducció amb perspectiva de gènere que es va publicar el 2009.

⁹ Qui tradueix és un ésser inter-medi. Com les paraules en traducció, ell/a deriva sense aturar-se entre els significats. Intenta inter-medar, suggerir amb astúcia quines lectures hi podria haver en la llengua estrangera diferents de les que la traducció escollida mostra... Ens porta a reflexionar sobre com es construeixen les traduccions. Què es perd, què es guanya, què i com s'altera, en el pas d'una llengua a l'altra. (Traducció pròpia).

¹⁰ Aquest concepte s'assembla força a la figura de l'androgín barthesiana que recull en el llibre de BARTHES, Roland et al. (2004). *Lo Neutro: Notas de Cursos y seminarios en el Collège de France, 1977-1978*. Siglo XXI. (Trad. WILLSON, Patricia).

2.5. *Le deuxième sexe* i les seues traduccions a l'anglès

L'any 1949 l'editorial Gallimard va publicar a França una de les obres clau del feminisme de la segona onada: *Le Deuxième Sexe* de Simone de Beauvoir (1908-1986). Escrit en dos volums, «Els fets i els mites» i «L'experiència viscuda», el 24 de maig i el 28 d'octubre respectivament, aquest assaig existencialista va tindre una bona i polèmica rebuda a França, on es va considerar un «succès de scandale» (Bogic, 2009: 4). De fet, sols quatre anys després, en 1953 se'n va publicar la primera traducció a l'anglès pel zoòleg estatunidenc Howard M. Parshley, qui havia llegit amb gran entusiasme l'obra i des del desconeixement traductològic, però empentat per la curiositat des del camp de la reproducció sexual i coneixedor de les dues llengües, es va embarcar en la tasca de traducció amb l'editorial d'Alfred A. Knopf. Aquesta versió es va comercialitzar fins al 2009, any en què, després de la crítica que s'havia fet des dels anys 80 sobre la seua minsa qualitat, es va publicar la retraducció del mateix llibre realitzada per Constance Borde i Sheila Malovany-Chevallier (RODRIGUEZ MUÑOZ, 2016: 54).

Si bé el seu primer traductor a l'anglès fou un gran entusiasta del llibre de Beauvoir, la seua nul·la experiència en el camp de la traducció i la lectura de l'assaig feminista des del prisma científic de la reproducció el portaren a fer una traducció fortament esbiaixada després que es publicara la seua obra *The Science of Human Reproduction: Biological Aspects of Sex* (1933). Altrament, i com exposa Anna Bogic en la seua tesi doctoral (2009: 17), en l'intercanvi epistolar entre traductor i editor, la primera tasca que se li encomana a Parshley fou la de seleccionar els fragments que haurien d'eliminar-se de l'obra original perquè la versió anglosaxona fos més breu i exitosa en les vendes. Aquesta elecció deixada a la tria lliure de Parshley ha estat un dels majors motius de crítica dels 80, i va fer palesa la rellevància que té «l'iniciador» (NORD, 1991: 8-10) o «mecenes» (LEFEVERE, 1997: 25-40) en el procés de traducció. Aquesta empresa mercantilista sumada als extenuants terminis de lliurament feren que Parshley es trobara en un projecte amb molts interrogants en què ni tan sols la mateixa autora cooperava de forma activa en la traducció de la seua obra o responia als dubtes sobre neologismes del feminisme com 'alterité' (BOGIC, 2009: 54). De fet, el traductor va patir dos infarts, el segon dels quals va posar fi a la seua vida. Parshley, com a home estatunidenc dels cinquanta, tot i simpatitzar amb les idees d'alliberament sexual que proposava Beauvoir, se'n distanciava de moltes

altres, com per exemple d'aquelles relacionades amb el matrimoni. Tot plegat, veiem com aquesta primera traducció a l'anglès es va emmarcar en una empresa editorial força precària en què a banda de tractar-se d'un cas d'intrusisme laboral, el traductor tenia limitacions temporals, espacials, lèxiques i cognitives per poder dur a terme la tasca de manera reeixida.

Malgrat tot, en el moment de publicació de la traducció anglesa el nombre de vendes als Estats Units fou també molt elevat, encara que no tan aclamat com l'obra de Betty Friedan, *The Feminine Mystique* (1963). Al capdavant, la crítica va culpar la qualitat de la traducció a l'anglès amb articles com el de Margaret Simons amb el títol de «The silencing of Simone de Beauvoir: guess what is missing from the Second Sex» (1983). En aquest, Simons calculava que un 10% del llibre havia estat eliminat en la traducció de Parshley, en concret les parts en què s'exposava la història de les dones, i d'altra banda, l'existencialisme sartrià que impregnava l'assaig feminista havia estat diluït amb interpretacions errònies. Seguint aquest fil, es van sumar a la crítica Elizabeth Fallaize (1999, l'obra de la qual fou editada en 2002) i Toril Moi (2002). La primera autora va dur a terme una anàlisi detallada del capítol sobre el matrimoni comparant la traducció amb l'original i va detectar no sols omissions i eliminacions de citacions textuais, sinó també canvis en el to del missatge. Per altra part, Moi es va encarregar de localitzar aquells passatges en què l'autora havia desplegat la seua filosofia de feminisme existencialista i va concloure que per a fer justícia a eixe assaig, calia retraduir-lo sencer, ja que detectava errades en gairebé totes les pàgines (MOI, 2002: 1006). A banda de la terminologia existencialista no traslladada per Parshley, va posar especial atenció al capítol sobre la maternitat. Amb tot plegat, l'esforç i dedicació d'aquestes autores va donar el seu fruit en 2009, quan Constance Borde i Sheila Malovany-Chevallier, professores d'anglès de l'Institut d'Études Politiques de París, van publicar la retraducció després de tres anys d'exhaustiva documentació i reescriptura filant prim amb l'estil de l'original i seguint un mètode de translació filològic.

De forma anàloga a l'estudi de Fallaize (*La femme mariée*) i Moi (*La mère*), Rodríguez Muñoz ha analitzat un capítol de la segona part del segon volum de l'obra de Beauvoir: «Prostituées et Hétaïres» (1949b: 246-275). El motiu d'aquesta elecció es deu al fet que el primer volum, «Les faits et les mythes», va estar més mutilat i ja ha estat àmpliament estudiat i analitzat. El segon, en canvi, no va estar tan retallat, ja que després de l'èxit del primer volum, Parshley va aconseguir que l'editor el deixara traduir sense la condició d'haver d'eliminar distints fragments.

Així, Rodríguez Muñoz realitza una anàlisi tripartida amb TO-TM1-TM2 sobre aquest capítol en què s'exploren la naturalesa femenina i la prostitució. Per a fer-ho, es basa en la metodologia de Fallaize segons aquests paràmetres: omissions, canvis de sentit, variació lingüística i connotacions i la comparació de les tècniques de traducció de Parshley amb les de Borde i Malovany-Chavellier. Després de dur a terme l'anàlisi conclou que el TM1 també conté omissions com en els textos del primer volum, i si bé no en són tantes, sí que es van eliminar les citacions textuais de prostitutes, noms d'autores o dades qualitatives d'estudis referenciats, la qual cosa empobreix l'assaig. Altrament, també impedeix que les prostitutes narren la seua experiència denigrant i les seues vivències des de l'estil directe. D'altra banda, es destaca la traducció sexista en la descripció de la pèrdua de la virginitat de les prostitutes i l'addició injustificada de l'adjectiu 'illegitimate' per a referir-se als fills d'aquestes. Si bé Parshley sembla poc exhaustiu amb la terminologia, l'estil i la variació lingüística, prioritzant més el fons que la forma, també mostra la seua consciència del traspàs cultural i afegeix parafrasis explicatives en personatges propis de la història francesa, amb l'objectiu de facilitar la comprensió als lectors meta.

La traducció del 2009 supleix les mancances de la traducció prèvia i se centra en la precisió lèxica i sintàctica cap al text original. Encara que la seua traducció també va ser objecte de crítiques per una suposada manca de fluïdesa (MOI, 2010: 3-6), Rodríguez-Muñoz sí que valora les millores evidents que s'han fet al text de Beauvoir així com la correcta reformulació i la tria extensa d'un lèxic més acurat i contemporani (RODRÍGUEZ-MUÑOZ, 2016: 66).

3. CORPUS I MÈTODE

3.1. Corpus

El capítol escollit per a l'anàlisi és un capítol del segon volum «L'expérience vécue» de *Le deuxième sexe* (1949) de Simone de Beauvoir. A saber, el capítol VI, *La mère*. Aquest volum s'enquadra en una obra assagística del feminisme existencialista que explora la condició de les dones en la societat i el com aquestes han estat subordinades pels homes al llarg de la història. Per consegüent, Beauvoir reivindica la lluita feminista per desmantellar les estructures socials que perpetuen la desigualtat de gènere i considera fonamental assolir la igualtat per aconseguir una societat lliure i justa. En el primer volum «Les Faits et les Mythes», Beauvoir examina com les dones han estat percebudes i tractades històricament, i en «L'expérience vécue» du a terme una anàlisi de les diverses etapes de l'experiència femenina: des de la infantesa i la joventut, passant per la sexualitat, incloent-hi el lesbianisme, el matrimoni, la maternitat, la vida laboral i la prostitució, fins a arribar a l'envelliment.

Tot plegat, la tesi del llibre apunta que el que anomenem feminitat no és un fet determinat per la realitat orgànica i natural, sinó que és construïda per la societat, dominada pels homes i, per tant, que pot canviar, puix que es tracta d'una construcció social. En contraposició al determinisme biològic, que havia interpretat el sexe com a condicionant d'un destí preestablert, la filòsofa afirma en el primer capítol del segon volum: «On ne naît pas femme: on le devient. Aucun destin biologique, psychique, économique ne définit la figure que revêt au sein de la société la femelle humaine ; c'est l'ensemble de la civilisation qui élabore ce produit intermédiaire entre le mâle et le castrat qu'on qualifie de féminin.¹¹» (1949). Amb aquesta cèlebre citació es condensa el pensament del feminisme existencialista que travessa l'obra. Així doncs, el capítol escollit es troba en aquest marc de la maternitat que, segons l'escriptora, és un parany, ja que les responsabilitats són molt més feixugues per a les dones que no pas per als homes, i això és per culpa del paper que tenen a casa i que

¹¹ «Ningú no neix dona: s'hi torna. Cap destí biològic, psíquic, econòmic defineix la figura que representa dins la societat la femella humana; el conjunt de la civilització elabora aquest producte intermedi entre el mascle i el castrat que rep el qualificatiu de femení». (1968: 11. Trad. Vilaginés, Carme).

no tenen fora de l'àmbit domèstic. Sovint, si no sempre, la dona sacrifica la carrera per la del seu home. D'altra banda, manifesta que aquesta no hauria d'abandonar la seua carrera per ell i pels seus fills ni tampoc el seu marit hauria d'afavorir que aquesta ho fes. Beauvoir hi explica, a més, que en un món en què els dos sexes foren iguals, tots dos serien més lliures. Si l'home dona l'oportunitat a la muller de tenir una carrera significativa, ella es focalitzarà cada cop menys en ell i podrà esdevenir més independent.

Ara bé, com s'ha esmentat, la primera traducció anglesa d'aquest llibre dificultava entendre el feminisme existencialista de Beauvoir, donat que les supressions i les estratègies traductores de Parshley no permetien la lectura d'un assaig filosòfic coherent i original sobre la subjectivitat sexuada, sinó més aviat una lectura simplista que donava peu a acusar a Beauvoir de «voler que les dones es convertisquen en homes» (MOI, 2002: 1012). Tant és així, que la crítica Moi afirma: «the philosophical inadequacies of Parshley's translation of *The Second Sex* have more pernicious ideological effects than similar linguistic inadequacies in translations of male philosophers». (2002: 1013). Així, el traductor fa palesa la seua desconexió de terminologia filosòfica a través d'aquestes problemàtiques (MOI, 2002: 1014):

- converteix els termes d'existència en termes d'essència
- tendeix a prendre paraules de subjectivitat ('sujet, subjectivité') com a «no sistemàtic/personal/no objectiu»
- no reconeix completament les referències omnipresents de Beauvoir a Hegel
- no entén que el concepte central de Beauvoir d'alienació ('aliénation') és un terme filosòfic pres de Hegel i Lacan, i per tant fa invisible la seua important teoria de la producció de la subjectivitat de la dona sota el patriarcat.

Una volta sintetitzats aquests esculls que es troben en tot el TM1, ens centrarem en sols aquells que atenyen a la maternitat, ja que és una opinió estesa que *El segon sexe* parla sobre aquest tema d'una forma polèmica. Un exemple a tall és el llibre *At the Heart of Freedom: Feminism, Sex and Equality* (1998) de Drucilla Cornell. Amb aquest títol i el seu al·legat a favor d'un feminisme basat en la llibertat, potser s'esperaria que el llibre de Beauvoir fos un punt cardinal en el de Cornell, i, tanmateix, no ho és. Segons Moi (2002: 1024), això es deu, entre altres raons, a què Cornell afirma explícitament que Beauvoir va advocar per renunciar a la maternitat en nom de la llibertat. Però clar, l'autora no estava llegint l'original en francès, sinó la traducció esbiaixada i farcida d'inadequacions

de Parshley. Sols comparant el TM1 amb el TO es pot entendre realment el vertader ideal de Beauvoir, és a dir, *la maternité libre*, i no pas, la renúncia a la maternitat. Beauvoir es nega a essencialitzar la maternitat: el significat d'aquesta dependrà de l'actitud de la dona i de la situació social i personal. Després d'exemplificar aquesta problemàtica entre TO i TM1 en com els falsos sentits, contrasentits i omissions de Parshley fan que qui llegeix la versió anglesa entenga Beauvoir com una persona en contra de la maternitat, Moi sosté:

Finally, some readers may think that I have chosen atypical passages to exemplify Beauvoir's views. Does she not start the chapter entitled "The Mother" by an impassioned plea for abortion rights? Yes, she does. Doesn't that prove that she is more interested in abortions than babies? Not at all. Beauvoir began writing *The Second Sex* in 1946. Marie-Jeanne Latour, the last woman to be guillotined in France, was executed in 1943. Her crime? She had performed abortions. Why did she have so many customers? Because during the Vichy regime, contraception, including the act of spreading information about contraception ("contraceptive propaganda"), was illegal. "Contraception and legal abortion would permit woman to undertake her maternities in freedom," Beauvoir writes. (2002: 1027).

El que argumenta Beauvoir és que mai no tindrem llibertat d'elecció llevat que la decisió de no tenir fills s'entenga com una tria que pot ser tan afirmativa i positiva per a les dones com l'elecció de tenir fills. Llevat que aconseguim desfer la ideologia sexista i heteropatriarcal que postula que la maternitat és el destí de tota dona, que només una mare és una dona de veritat i que la veritable naturalesa de la dona pot trobar-se a la maternitat, les dones mai podrem triar realment si volem tenir fills o no.

Una volta resumides les crítiques de Moi, que va demanar repetidament una nova traducció anotada i acurada de *Le deuxième sexe*, durem a terme una anàlisi del capítol de «La maternitat» entre l'original, la traducció antiga i la nova traducció, perquè com afirmava l'acadèmica: «Simone de Beauvoir deserves nothing less. Feminism deserves nothing less» (2002: 1033).

3.2. Mètode

D'antuvi, però, s'exposarà la metodologia emprada per a l'anàlisi tripartida de l'original en francès (1949), la primera traducció en anglès (1953) i la retraducció anglesa feminista (2009). Amb el fi d'avaluar les inadequacions de la praxi traductora ens basarem en la proposta d'Amparo Hurtado (2011)¹², una de les primeres acadèmiques del camp de la traductologia en contextualitzar el fenomen canadenc (2001).

BAREM DE CORRECCIÓ	
Inadequacions que afecten la comprensió del TO	Contrasentit (CS) - desconeixement lingüístic (CSL) - desconeixement extralingüístic (temàtic, cultural) (CSEXT) - Fals sentit (FS) - desconeixement lingüístic FSL - desconeixement extralingüístic FSEXT - Sense sentit (SS) - incomprensible (SSa) - manca de claredat (SSb) - Addició innecessària d'informació (AD) - Supressió innecessària d'informació (SUP) - Al·lusions extralingüístiques no solucionades (EXT) - No mateix sentit (NMS) - matís no reproduït, exageració/reducció, concret/abstracte, abstracte/concret, ambigüïtat, etc. - Inadequació de variació lingüística - inadequació de registre lingüístic (formal/informal) (RL) - inadequació d'estil (IEST) - inadequació de dialecte social (IDS) - inadequació de dialecte geogràfic (IDG) - inadequació de dialecte temporal (IDT)

¹² Les primeres teòriques a estudiar aquesta línia en Espanya foren Carmen Àfrica Vidal Claramonte, que, ja el 1995, va començar a plantejar una visió deconstructivista i culturalista de la traducció, en línia amb les premisses de les mateixes traductores canadenques. Pilar Godayol (2000) per posicionar el que és femení en traducció, ella també part d'un marc postestructuralista que aplica al desmunt i a la reconstrucció dels conceptes clau de les feministes canadenques. Hurtado Albir (2001), Virgilio Moya (2004) i la tesi doctoral de Nuria Brufau Alvira (2009), dirigida per Vidal Claramonte.

	- inadequació d'idiolecte (ID)
Inadequacions que afecten l'expressió en la llengua d'arribada	Ortografia i puntuació - Gramàtica (morfologia, sintaxi) (GR) - errors (GRa) - usos no idiomàtics (abús de la passiva, dels pronoms personals subjecte, etc.) (GRb) - Lèxic (LEX) - barbarismes, calcs (LEXa) - usos inadequats (registre inadequat, regionalismes, etc.) (LEXb) - manca d'exactitud - Textual (TEXT) - incoherència, manca de lògica (TEXTa) - mal encadenament discursiu, ús indegut connectors, etc. (TEXTb) - Estilística (EST) - formulació no idiomàtica (calc), defectuosa, imprecisa, poc clara (ESTa) - manca d'eufonia, estil «pesat»/estil «telegràfic» (no idiomàtic i no present a l'original), pleonasmes, repeticions innecessàries, estil «pobre»: manca de riquesa expressiva, etc. (ESTb)
Inadequacions funcionals	- Inadequació a la funció textual prioritària de l'original (NFT) - Inadequació a la funció de la traducció (NFTR)

Aquest barem de correcció és una adaptació del proposat per Hurtado Albir, ja que s'ha eliminat un últim apartat que inclou valoracions positives per una bona equivalència, però donat que bona part del marc teòric s'ha focalitzat en desconstruir el concepte d'equivalència, es considera més coherent no tindre en compte aquest factor. D'altra banda, si bé l'anàlisi es realitzarà basant-se en aquestes inadequacions, no s'esmentaran aquelles que no s'hi troben. En qualsevol cas, se seguirà l'ordre proposat aquí, des d'un enfocament més microtextual que se centre primer en el TO, després en el TM i finalment, un de més macrotextual, que tinga en compte la funció textual, concepte clau de la *Skopostheorie* de Reiss i Vermeer (1984).

4. RESULTATS DE L'ANÀLISI TRIPARTIDA

La expérience vécue

Capítol VI, *La mère*

En aquest apartat, es durà a terme una anàlisi tripartida entre el text original en francès i les seues traduccions a l'anglès amb la versió sense perspectiva de gènere i la versió realitzada arran de la feminista (TO, TM1 i TM2 respectivament). Les citacions de la primera es prenen de la reedició del 1976 de Gallimard en la col·lecció «folio essais» i les d'aquesta última traducció corresponen a les de la reedició del 2011 de Vintage Books. Les del TM1 daten de la reimpressió del 1956.

Com a eina de suport, també utilitzaré la traducció al castellà per a Cátedra feminismos d'Alicia Martorell i la traducció al català d'Edicions 62 de Carme Vilaginés. Pel que fa a la metodologia, l'anàlisi se centrarà, en primer lloc, en les inadequacions que afecten la comprensió del TO, després en les que afecten l'expressió en la llengua d'arribada i finalment, en les funcionals. Amb aquest fi, s'utilitzarà la taula d'Hurtado Albir (2011) com a referència per a l'anàlisi i s'exemplificaran les inadequacions trobades junt amb un comentari explicatiu. Els exemples extrets del corpus tripartit es troben en ordre de lectura per a facilitar la seua cerca.

Abans de començar, però, destacarem que, com s'ha esmentat en el marc contextual, la primera traducció a l'anglès de l'obra de Beauvoir va estar condicionada per l'exigència de síntesi i supressió de material per facilitar-ne la venda als Estats Units. Malgrat tot, fou el primer volum, *Les faits et les mythes*, el que va estar mutilat especialment per exigències de l'editor. El volum que ens ocupa, en canvi, va poder gaudir d'una major llibertat d'extensió, ja que l'èxit editorial de la primera publicació va convèncer l'editor d'aixecar la restricció.¹³ Tot i això, l'error que més abunda en aquesta traducció és la supressió innecessària d'informació, entre d'altres. A continuació veurem quins casos es donen i quins exemples en són destacables.

¹³ "My entire attitude toward the book has changed and I am now quite persuaded that this is one of the handful of greatest books on sex ever written. For this reason, you may be sure, I am unlikely to demand further cuts." (Carta de Harold Strauss a Parshley de 1951 després de la publicació de la primera part de l'obra en anglès. Text extret de Gillman: 1988).

«La meua actitud cap al llibre ha canviat totalment i ara estic força convençut que aquest és un dels pocs llibres més importants sobre sexe que s'han escrit mai. Per aquest motiu, pots estar segur que és poc probable que exigisca més retallades». (Traducció pròpia).

4.1. Inadequacions que afecten la comprensió del TO

4.1.1. Supressió innecessària d'informació (SUP)

Comparant el TO amb el TM1 trobem fragments i pàgines senceres suprimides en aquesta traducció. Tot i això, no s'ha trobat cap criteri homogeni que justifique les omissions d'uns textos i les traduccions d'altres. Així, les omissions queden a l'arbitri de Parshley i no es marquen al text meta, per la qual cosa la versió manipulada en anglés es fa passar per fidedigna. I com afirma Moi, «unless one reads the French and the English texts side by side and line by line, they are hard to detect, yet they are utterly damaging to the integrity of Beauvoir's analysis» (2002: 1011). La major part es correspon amb cites textuais, referències o autors eludits. Vet aquí alguns exemples.

4.1.2. Supressió de dades concretes

En els casos en què Beauvoir utilitza arguments de dades o d'autoritat, Parshley decideix o bé suprimir els passatges o bé resumir-ho en vàries línies i en lloc de dir els noms propis o explicitar les referències de les citacions, generalitza l'argument d'autoritat amb «algunes dones» o «alguns experts». En el primer exemple, Parshley elideix la font d'informació, és a dir, els periòdics francesos *Ce soir* i *France-Soir* i transforma la citació entre cometes en un resum en estil indirecte. En el segon cas, s'han suprimit els noms «Dolérís, Balthazard, Lacassagne» i s'han generalitzat com a «good authorities». A més a més, tampoc s'han traduït les dades concretes ni especificat en quin any s'han realitzat aquests estudis, cosa que empobreix la citació i suprimeix els arguments que legitimen la tesi de Beauvoir. En tercer i últim lloc, s'elideix el nom de Sarreau, autora que ja havia estat mencionada unes pàgines abans amb el nom complet, Geneviève Sarreau, i que, per error o confusió, s'ha traduït en la nova versió com a Serreau. Malgrat tot, la versió en castellà d'Alicia Martorell sí que la cita correctament. Per la seua banda, Parshley no sols elideix les dades i les referències del TO en aquests tres fragments, sinó que ho fa de forma sistemàtica en tota la novel·la i fins i tot arriba a ometre pàgines senceres, inclús quan es tracta del segon volum. Aquesta estratègia afebleix els arguments de la tesi de Beauvoir i inclús dificulta la comprensió del seu assaig.

TO	TM1	TM2
Il y a aujourd'hui « un million d'enfants en péril », dit le journal <i>Ce soir</i> ; et <i>France-Soir</i> imprime que : « Cinq cent mille enfants sont signalés comme se trouvant en danger physique ou moral. » (p. 328)	Published reports indicate that as a result of this attitude a million French children are in physical and moral danger. (p. 468)	Today there are “ a million children in danger, ” says the newspaper <i>Ce Soir</i> ; and <i>France-Soir</i> writes: “ Five hundred thousand children are reported to be in physical or moral danger. ”
D'après les professeurs Doléris, Balthazard, Lacassagne , il y aurait eu en France 500 000 avortements par an aux environs de 1933 ; une statistique (citée par le docteur Roy) dressée en 1938 en estimait le nombre à un million. En 1941 , le docteur Aubertin de Bordeaux hésitait entre 800 000 et un million. (p. 330)	In France, according to good authorities , abortions have averaged about one million per year in recent times. (p. 469)	According to Professors Doléris, Balthazard, and Lacassagne , there were 500,000 abortions a year around 1933 ; a statistic (cited by Dr. Roy) established in 1938 estimated the number at 1 million. In 1941, Dr. Aubertin from Bordeaux hesitated between 800,000 and 1 million.
Comme on le voit entre autres dans le témoignage recueilli par G. Sarreau. (p. 335)	— (p. 472)	As seen in reports by Serreau.

4.1.3. Supressió de noms d'autores i obres

Quant al nom d'autores i obres, la TM1 omet de forma arbitrària algunes d'aquestes. Tant en el primer cas com en el segon, s'observa com Borde i Chevallier sí que han mantingut tant l'obra com l'autoria en la TM2, mentre que Parshley les ha elidides les dues. En el tercer exemple, però, sí que menciona el nom de Montherlant, però omet el de Mauriac i el de la seua obra, *Génitrix*.

En aquest sentit, la TM2 resulta molt més polida, perquè no sols respecta eixes referències, sinó que adapta els noms dels títols a l'anglès si les obres ja han estat traduïdes o les manté en francès si encara no s'han traduït, perquè qui llegeix la traducció pugui trobar l'obra.

TO	TM1	TM2
Dans <i>les États nerveux d'angoisse</i> , Stekel affirme (...) (p. 349)	— (p. 479)	In <i>Conditions of Nervous Anxiety and Their Treatment</i> , Stekel asserts (...)

On lit entre autres dans <i>Ma vie</i> par Isadora Duncan (...) (p. 355)	— (p. 484)	In <i>My Life</i> by Isadora Duncan one can read (...)
Comme l'a affirmé Montherlant, comme l'a illustré Mauriac dans <i>Génitrix</i> . (p. 373)	As Montherlant and other writers (p. 495)	As Montherlant maintains and as Mauriac demonstrates in <i>Génitrix</i> .

4.1.4. Supressió de citacions

En el cas de les citacions moltes es neutralitzen i perden l'expressivitat de les originals i altres que en el TO es trobaven en citació directa passen a estil indirecte en el TM1, reduint l'èmfasi original o inclús eliminant dades rellevants per a la construcció del seu discurs. Una altra estratègia d'omissió recurrent de Parshley és eliminar els escrits de les dones a les quals Beauvoir havia donat veu i havia convertit en subjectes del seu relat, amb la voluntat per part de l'escriptora de rescatar la literatura d'aquestes. El traductor, ans al contrari, passa aquests subjectes a veu passiva o bé omet les seues enunciacions.

En el primer fragment, la TM1 omet tant el nom del doctor Desplas, com la referència a l'article, la data de publicació i la citació sencera. En el segon, torna a elidir el nom de Geneviève Sarreau i el títol de la revista, *Les Temps Modernes*, i en lloc de traduir la citació, en resumeix el contingut seguint l'argument que exposava abans el TO. En el tercer s'omet el nom d'Hélène Deutsch, que apareix citada trenta-quatre voltes en el segon volum, és a dir, no es tracta d'una omisió d'informació secundària. Del mateix mode, el següent exemple també il·lustra l'omissió tant de la citació com del nom de Stekel, qui se cita cinquanta-cinc voltes en aquest volum. Veiem, doncs, com aquestes supressions d'informació són injustificades tant per la rellevància de les citacions, com per l'arbitrarietat a l'hora de triar quines mantindre i quines ometre.

TO	TM1	TM2
Dans un article de <i>Combat</i> daté de mars 1948, le docteur Desplas écrit: L'avortement est entré dans les mœurs... La répression a pratiquement échoué... Dans la	(p. 470)	In a March 1948 article in <i>Combat</i> , Dr. Desplas wrote: Abortion has entered into our customs ... Repression has practically failed ... In the Seine

Seine, en 1943, 1 300 enquêtes ont entraîné 750 inculpations dont 360 femmes arrêtées, 513 condamnations de moins d'un an à plus de cinq ans, ce qui est peu par rapport aux 15 000 avortements présumés dans le département. Sur le territoire, on compte 10 000 instances. Il ajoute : L'avortement dit criminel est aussi familier à toutes les classes sociales que les politiques anticonceptionnelles acceptées par notre société hypocrite. Les deux tiers des avortées sont des femmes mariées... On peut estimer approximativement qu'il y a en France autant d'avortements que de naissances. (p. 330)		district, in 1943, 1,300 investigations found 750 charged and of them, 360 women were arrested, 513 condemned to a minimum of one to five years in prison, which is low compared with the 15,000 presumed abortions in the district. There are 10,000 reported cases in the territory. He adds: So-called criminal abortion is as familiar to all social classes as the contraceptive policies accepted by our hypocritical society. Two-thirds of abortions are performed on married women ... it can be roughly estimated that there are as many abortions as births in France.
Dans un document publié dans <i>les Temps modernes</i> d'octobre 1945, sous le nom « Salle commune », Mme Geneviève Sarreau décrit une salle d'hôpital où elle a eu l'occasion de séjourner et où beaucoup des malades venaient de subir des curetages : 15 sur 18 avaient fait des fausses couches dont plus de la moitié avaient été provoquées. Le numéro 9 était la femme d'un fort de la halle ; elle avait eu en deux mariages dix enfants vivants dont il ne restait que trois, et elle avait fait sept fausses couches, dont cinq provoquées ; elle employait volontiers la technique de la « tringle », qu'elle exposait avec complaisance, et aussi des comprimés dont elle indiqua les noms à ses compagnes. Le numéro 16, âgée de seize ans, mariée, avait eu des aventures et souffrait d'une salpingite par suite d'un avortement. Le numéro 7, âgée de trente-cinq ans, expliquait : « Ça fait vingt ans que je suis mariée ; je ne l'ai jamais aimé : vingt ans je me suis conduite proprement. C'est il y a trois mois que j'ai eu un amoureux. Une seule fois, dans une chambre d'hôtel. Je me suis trouvée enceinte... Alors, il fallait bien, n'est-ce pas ? Je l'ai fait passer. Personne n'en sait rien, ni mon mari, ni... lui. Maintenant, c'est fini ; jamais je ne recommencerai. On souffre trop... je ne parle pas du curetage... Non, non, c'est autre chose : c'est... c'est l'amour-propre, voyez-vous. » Le numéro 14 avait eu cinq enfants en cinq ans ; à	But in lower-income groups miscarriage and abortion, however desperately needed, usually mean the resignation of despair and much suffering for each woman concerned. (p. 470)	In a document published in <i>Les Temps Modernes</i> in October 1945, under the title "Common Ward," Mme Geneviève Serreau describes a hospital room where she had to go once, and where many of the patients had just undergone curettages: fifteen out of eighteen had had miscarriages, half of which were induced. Number 9 was the wife of a market porter; she had had ten children in two marriages, of which only three were still living, and she had seven miscarriages, five of which were induced; she regularly used the "coat hanger" technique that she complaisantly displayed, as well as pills whose names she shared with her companions. Number 16, sixteen years old and married, had had affairs and contracted salpingitis as the result of an abortion. Number 7, thirty-five, explained: "I've been married twenty years. I never loved him: for twenty years I behaved properly. Three months ago I took a lover. One time, in a hotel room. I got pregnant ... So what else could I do? I had it taken out. No one knows anything, not my husband, not ... him. Now it's over; I'll never go through it again. I've suffered too much ... I'm not speaking about the curettage ... No, no, it's something else: it's ... it's self-respect, you see." Number 14 had had five children in five years; at forty she looked like an old woman. All of them had an air of resignation that comes from despair. "Women are made to suffer," they said sadly.

quarante ans elle avait l'air d'une vieille femme. Il y avait chez toutes une résignation faite de désespoir : « La femme est faite pour souffrir », disaient-elles tristement. (p. 331-332).		
H. Deutsch cite une malade qui étudiait avec anxiété son vomissement pour voir s'il ne s'y trouvait pas des fragments d'embryon ; cependant elle savait, disait-elle, que cette obsession était absurde. La boulimie, le manque d'appétit, les dégoûts marquent la même hésitation entre le désir de conserver et celui de détruire l'embryon. J'ai connu une jeune femme qui souffrait à la fois de vomissements exaspérés et de constipation farouche ; elle m'a dit d'elle-même un jour qu'elle avait l'impression à la fois de chercher à rejeter le fœtus et de s'efforcer de le retenir ; ce qui correspondait exactement à ses désirs avoués. (p. 349)	(p. 480)	Deutsch cites a woman patient who anxiously studied her vomit to see if there were not fragments of the fetus; but she knew, she said, that this obsession was absurd. Bulimia, lack of appetite, and feeling sick signal the same hesitation between the desire to conserve and the desire to destroy the embryo. I knew a young woman who suffered both from excessive vomiting and fierce constipation; she told me that one day she had the impression both of trying to reject the fetus and of striving to keep it, corresponding exactly to her avowed desires.
Stekel l'a dit très justement : « La défense de l'avortement est une loi immorale puisqu'elle doit être obligatoirement violée, tous les jours, à toutes les heures. » (p. 338-339).	(p. 474)	Stekel said it correctly: "Prohibition of abortion is an immoral law, since it must be forcibly broken every day, every hour".

4.1.5. Supressió parcial

En darrer terme, les supressions parcials també són recurrents en el TM1. En el primer fragment, observem que sí que ha citat l'obra junt amb l'any i el nom de l'autor, això no obstant, ha eliminat el final de la frase, que conté la crítica de Beauvoir. En el segon i tercer exemple, Parshley fa l'esforç de traduir parcialment un poema, però sols escollint els versos que més representatius li semblen per a l'argument o bé aquells amb què se'n surt millor amb la traducció. Altrament, el segon poema no el tradueix en vers, sinó com a citació directa, cosa que transforma la funció poètica en una informativa.

TO	TM1	TM2
Le livre que le docteur Roy dédia en 1943	A striking example is a book	The book Dr. Roy dedicated to Pétain in

à Pétain en est un exemple éclatant ; c'est un monument de mauvaise foi. (p. 329).	by Dr. Roy, dedicated in 1943 to Pétain. — (p. 469)	1943 is a striking example; it is a monument of bad faith.
Ô toi que je cajole avec crainte dans l'ouate Petite âme en bourgeon attachée à ma fleur D'un morceau de mon coeur je façonne ton coeur Ô mon fruit cotonneux, petite bouche moite. (p. 354).	— Little soul in bud joined to my flower Your heart I fashion from a bit of mine — (p. 484)	Oh you whom I fearfully cuddle in fleecy cotton Little soul in bud attached to my flower With a piece of my heart I fashion your heart Oh my cottony fruit, little moist mouth.
Je suis la ruche sans parole Dont l'essaim est parti dans l'air Je n'apporte plus la becquée De mon sang à ton frêle corps Mon être est la maison fermée Dont on vient d'enlever un mort, écrit Cécile Sauvage. Et encore : Tu n'es plus tout à moi. Ta tête Réfléchit déjà d'autres cieux. Et aussi : Il est né, j'ai perdu mon jeune bien-aimé Maintenant il est né, je suis seule, je sens S'épouvanter en moi le vide de mon sang... (p. 359).	Cécile Sauvage expresses this feeling: 'I am the hive whence the swarm has departed'; — and also: 'He is born, I have lost my young beloved, now he is born, I am alone' (p. 486)	Cécile Sauvage writes: I am the hive without speech Whose swarm has flown into the air No longer do I bring back the beakful Of my blood to your frail body My being is a closed-up house From which they have removed a body. And more: No longer are you mine alone. Your head Already reflects other skies. And also: He is born, I have lost my young beloved Now that he is born, I am alone, I feel Terrifying within me the void of my blood.

4.1.6. Addició innecessària d'informació (AD)

Pel que fa a les addicions innecessàries d'informació destaca l'addició injustificada en el TM1 de l'adjectiu 'disagreeable', que afegeix un to moralitzant a l'acte femení del rentat vaginal. La segona, en canvi, no sembla tindre eixe to, però sí que tracta de justificar l'afirmació del TO. En el tercer i el quart cas, seria discutible si eixes addicions són innecessàries o poden estar justificades per la voluntat del traductor d'apropar el text a qui el llegeix, mitjançant l'estratègia de domesticació del referent cultural. Tanmateix, sols ho seria la primera, ja que es tracta d'una referència francesa, perquè la segona, *War and Peace*, ja havia estat esmentada abans i anotada al final del capítol, així que potser seria acostar la referència d'una forma certament paternalista. En aquest cas, Alicia Martorell deixa el referent de Natasha sense especificar l'obra, ja que se sobreentén que si s'han llegit les anteriors referències i les notes, no cal afegir aquesta informació.

TO	TM1	TM2
La femme déteste la corvée du lavage. (p. 326).	The woman detests the disagreeable chore of douching. (p. 467)	The woman detests the chore of douching.
En fait l'homme adulte a cessé de voir dans son pénis un jouet merveilleux. (p. 363).	In fact, the adult man no longer sees his penis as a wonderful toy as in childhood. (p. 490)	In fact, the adult man no longer sees his penis as a wonderful toy.
Le docteur Arthus cite l'exemple suivant que je résume. (p. 350).	In his work <i>Le Mariage</i> , Dr. Arthus describes a case (...) (p. 480)	Dr. Arthus cites the following example.
Natacha se complaît dans cet anéantissement souverain (...) (p. 386).	Natasha of <i>War and Peace</i> in a passionate and tyrannical devotion (...) (p. 504)	Natasha in a passionate and tyrannical devotion (...)

4.1.7. No mateix sentit (NMS)

Tot i les crítiques abocades contra Parshley pel seu dubtós domini del francès, el capítol no mostra canvis de sentit substancials, és a dir, ni molts falsos sentits ni contrasentits. Malgrat tot, la seua traducció destil·la, en certs fragments, una visió patriarcal i moralista de la societat en què viu

immers i en què es va criar com a home. Així es reflecteix en el primer cas, en què a banda d'afegir el 'Mrs.' com a 'senyoreta', canvia la focalització i el sentit de la frase. En la traducció al castellà, aquest fragment s'ha traduït com «H. Deutsch cita el caso de una muchacha, muy enamorada de su amante, que insistió ella misma en hacer desaparecer un niño que hubiera sido un obstáculo para su felicidad». És a dir, manté el sentit del TO i el tradueix de la mateixa forma que el TM2. Nogensmenys, Parshley decideix posar el pes de la decisió de la dona en la carrera del seu home, quan clarament el TO explicitava un 'leur' referit a la felicitat d'ambdós.

En el segon exemple, també reproduïx eixa visió patriarcal, ja que en lloc de referir-se a Sophie Tolstoi pel seu propi nom, ho escriu com a «Toltstoy's wife» (la dona de Tolstoi), i endemés, no cita els *Diaries* com si foren un llibre, sinó com uns diaris privats. És a dir, trobem en un no mateix sentit dues errades més: l'addició i l'ortotipografia. En el tercer cas, també comet una addició que podria haver-se donat per falta de comprensió de l'original o bé per la mateixa inferència esbiaixada de caràcter sexista, que entén que una dona jove en estat per força no pot estar casada.

TO	TM1	TM2
H. Deutsch , encore, cite le cas d'une jeune fille, profondément éprise de son amant, qui insista elle-même pour faire disparaître un enfant qui eût été un obstacle à leur bonheur . (p. 337).	In another case cited by Mrs. Deutsch , the girl was deeply in love and insisted on having an abortion for the sake of her lover's career . (p. 473).	Deutsch , once again, cites the case of a young girl who, deeply infatuated with her lover, herself insisted on eliminating a child who would have been an obstacle to their happiness .
On voit aussi dans le <i>Journal de Sophie Tolstoï</i> que l'ambivalence de ses sentiments à l'égard de son mari se reflète dans sa première grossesse. (p. 344).	Toltstoy's wife reports in her journal that her first pregnancy made her ill in mind and body, reflecting her ambivalent feelings towards her husband. (p. 476).	In Sophia Tolstoy's Diaries too, the ambivalence of her feelings for her husband is reflected in her first pregnancy.
On m'a cité une jeune fille mère (...) (p. 350).	I have heard of a young unmarried pregnant woman (...) (p. 480).	I was told of a teenage mother (...)

4.1.8. Inadequació de variació lingüística

Referent a la variació lingüística, trobem sobretot elevacions de registre en el TM1 que es troben compensades en el TM2, amb una tria lèxica i idiomàtica molt més estàndard i actualitzada. Considerem que aquest registre formal del TM1 pot ser degut tant a l'època com a la formació científica del traductor, que pot ser com a propi escriptor estava acostumat a utilitzar expressions d'un registre més elevat. En el TM1 observem més mots derivats del llatí, que tot i que el TO els puga utilitzar en francès, aquests eleven molt més el registre en anglés, ja que no es tracta d'una llengua romànica i la majoria podrien inclús considerar-se cultismes.

TO	TM1	TM2
Les médecins. (p. 327).	Physicians. (p. 468)	Doctors.
Culpabilité. (p. 336).	Culpability. (p. 473)	Guilt.
Certains prêtres de la Vie et de la Fécondité prétendent mystiquement que la femme reconnaît à la qualité du plaisir éprouvé que l'homme vient de la rendre mère : c'est un de ces mythes qu'il faut mettre au rebut. (p. 348).	Certain high priests of Life and Fecundity mystically proclaim that a woman knows by the kind of pleasure she feels that the man has just impregnated her: a myth that must be discarded. (p. 479)	Some priests of Life and Fecundity mystically claim that woman knows the man has just made her a mother by the quality of the pleasure she experiences: this is one of the myths to be put into the trash heap.
Toute relation est originale. (p. 365).	Every relation is <i>sui generis.</i> (p. 491)	Every relation is unique.

4.1.9. Al·lusions extralingüístiques no solucionades (EXT)

Respecte de les al·lusions extralingüístiques no solucionades, donant per fet les supressions de moltes d'aquestes en el TM1, sols s'ha trobat una que estiga problematitzada en aquest capítol. Es tracta d'aquesta obra de Tervagne que el TM1 sí que ha referenciat correctament inclús afegint el nom de qui l'ha escrita, i, en canvi, el TM2 ha confós per error amb l'obra de Violette Leduc, *In the Prison of Her Skin*.

TO	TM1	TM2
Dans <i>l'Asphyxie</i> , la mère qui voit dans sa fille la conséquence détestée d'une faute de jeunesse lui dit avec fureur (...) (p. 375).	In S. de Tervagne's Asphyxie , the mother, who sees in her daughter the detested consequence of a youthful error, furiously admonishes her (...) (p. 497)	In <i>the Prison of Her Skin</i> , the mother who sees the hated consequence of a youthful error in her daughter tells her with fury (...)

4.1.10. Fals sentit

Quant als falsos sentits, únicament destaca aquest, que en lloc de traduir 'semaines' per 'setmanes', s'ha traduït per 'mesos' en el TM1.

TO	TM1	TM2
Des premières semaines . (p. 334).	In earlier months . (p.471)	The first weeks .

4.2. Inadequacions que afecten l'expressió en la llengua d'arribada

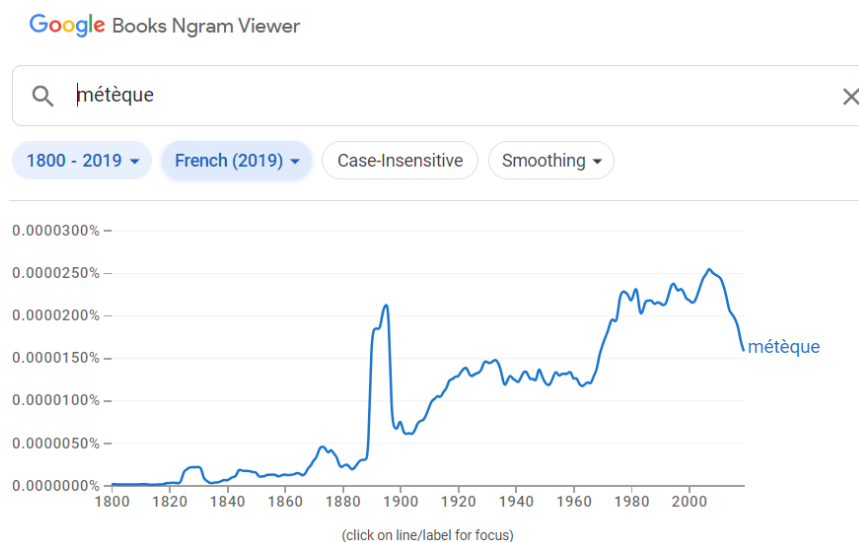
4.2.1. Ortografia i puntuació

En aquest apartat destaca l'ús erroni de les cometes en el TM1, que com veiem en el primer cas, les ha col·locades en la paraula errònia. També cal mencionar la utilització de la rodona quan en el TO hi havia cursiva, com al segon exemple, o a l'inrevés, com al quart i cinqué cas. Podria ser que Parshley volgués fer aquí un èmfasi en els pronoms, tot i que aquest no es troba al TO. D'altra banda, al sisé, s'ha utilitzat incorrectament la cursiva en la paraula que no la tenia al TO, és a dir, en 'him'. Encara que el francès porta el pronom masculí junt amb el verb '*l'avoir*', es considera que podria haver posat cursiva a 'have him', com també ho podria haver marcat el TM2. Finalment, el tercer exemple es tracta d'una inadequació de majúscules en referència a Déu. Tot i que la paraula 'God' sí que acostuma a anar amb caixa alta, els seus atributs i pronoms no. De fet, el TO les escriu en caixa baixa, així que més enllà de la convenció lingüística, es podria veure com una tria conscient de l'autora per no fer-ho.

TO	TM1	TM2
Sa vocation « naturelle ». (p. 326).	Her natural ' calling '. (p. 467)	Her " natural " vocation.
Condamné à trois mois de prison avec sursis . (p. 327).	Given three months in prison with sentence suspended . (p. 468)	Condemned to three months of prison with a suspended sentence .
Guerres saintes, sa main, il (Dieu). (p. 329).	Holy Wars, His hands, He (God). (p. 469)	holy wars, his hands, he (God).
Elle voyait son Stanley si rarement. (p. 363).	She saw her Stanley so seldom. (p. 489)	She saw her Stanley so seldom.
« Tu ne m' aimes pas ? » (p. 364).	"Don't like me ?" (p. 490)	"Don't like me ?"
Elle lui interdit le sport, la camaraderie, elle le rend défiant de lui-même, parce qu'elle entend l'avoir à elle. (p. 373).	She forbids sports and playmates, she makes him lack self-confidence, because she wants to have him for herself. (p. 495)	She forbids sports and friends, and she makes him unsure of himself because she wants to have him for herself.

4.2.2. Lèxic (LEX)

Pel que fa al lèxic, s'observa tant una terminologia filosòfica diluïda en mots més generals, com és el cas d'*anti-physis* per *resort* o *condition* per *situation*; com també el cas contrari, un mot comú que es tradueix amb una terminologia que no existeix al TO. Aquest és el cas d'*ego* que Parshley utilitza de forma sistemàtica cada volta que Beauvoir emprà un pronom femení. Aquesta tria lèxica podria estar motivada per la citació a Freud en la pàgina 373 del TM1, tot i que no justifica el seu sobreús, sobretot en contextos en què Beauvoir no fa cap mena de referència a la psicoanàlisi. En últim terme, resulta destacable la traducció de 'métèques' per 'wogs' en el TM2. El mot en francès, que prové del grec μέτοικος, de μέτα [meta], 'enmig de, junt a', i οἶκος [oikos], 'casa', fa referència a un migrant establert en França. Encara que en el seu origen històric a l'Antiga Grècia aquesta paraula no tenia eixa càrrega pejorativa, al segle XX s'utilitza de forma despectiva cap als estrangers. Si en l'origen es referia als residents estrangers a Atenes i a altres estats grecs, que no gaudien dels plens drets de la ciutadania, al tombant del segle XIX es popularitza en França amb els textos del pensador nacionalista Charles Maurras i agafa una connotació pejorativa cap als estrangers. A tall d'il·lustració veiem la corba de la utilització d'aquest mot en francès:

Tenint açò en compte, així com el seu ús en la famosa cançó de Georges Moustaki, sembla que ‘métèque’ té un ús pejoratiu cap als migrants, però no precisament racialitzats. De fet, el cantautor s’autodenomina ‘métèque’ en un sentit més nòmada. Per aquesta raó, la TM1 com a ‘aliens’ podria considerar-se més encertada que la del TM2, ‘wog’, ja que aquesta, segons el diccionari Merriam-Webster «used as an insulting and contemptuous term for a dark-skinned foreigner and especially for one from the Middle East or Far East». És a dir, sí que és un terme pejoratiu, però aplicat no sols a migrants, sinó també a persones racialitzades.

TO	TM1	TM2
Alors l' anti-physis prend une forme particulièrement grave : c'est l'avortement. (p. 326).	Then resort is had to an especially desperate remedy: that is, abortion. (p. 467).	Then anti-physis takes a particularly acute form: abortion.
La condition féminine. (p. 326).	Woman's situation (p. 467).	The feminine condition .
Aliénée dans son corps. (p. 346).	With her ego surrendered. (p. 478).	Alienated in her body.
Leur moi tout entier. (p. 361).	Her ego . (p. 485).	Her self.
« J'en ai assez de vivre avec des métèques ! » (p. 376).	'I have had enough of this living with aliens !' (p. 497).	"I've had enough of living with these ' wogs '!"

4.2.3. Estilística (EST)

Una altra inadequació que resulta sistemàtica en la traducció de Parshley és l'estilística, donat que tendeix a fragmentar els llargs paràgrafs encadenats per comes i punts i comes de Beauvoir, disminuint així el seu efecte literari. Així es reflecteix en el primer i segon exemple, amb dues llargues enunciacions encadenades per juxtaposicions, que el TM1 retalla en diverses oracions. D'altra banda, el tercer cas il·lustra un altre cas en què a causa de l'ortotipografia, l'estil de Beauvoir queda diluït. En aquesta oració, els dos punts emfatitzen la pausa dramàtica, és a dir, la forma acompanya el fons. Parshley, en canvi, redueix eixa funció expressiva convertint-la en una informativa o referencial.

TO	TM1	TM2
Ceux-ci interdisent universellement l'avortement ; mais ils l'acceptent singulièrement comme une solution commode ; il leur est possible de se contredire avec un cynisme étourdi ; mais la femme éprouve ces contradictions dans sa chair blessée ; elle est généralement trop timide pour se révolter délibérément contre la mauvaise foi masculine ; tout en se pensant victime d'une injustice qui la décrète criminelle malgré elle, elle se sent souillée, humiliée ; c'est elle qui incarne sous une figure concrète et immédiate, en soi, la faute de l'homme ; il commet la faute, mais il s'en débarrasse sur elle ; il dit des mots seulement, d'un ton suppliant, menaçant, raisonnable, furieux : il les oublie vite ; à elle de traduire ces phrases dans la douleur et le sang. (p. 338).	Men universally forbid abortion, but individually they accept it as a convenient solution of a problem: they are able to contradict themselves with careless cynicism. But woman feels these contradictions in her wounded flesh; she is as a rule too timid for open revolt against masculine bad faith; she regards herself as the victim of an injustice that makes her a criminal against her will, and at the same time she feels soiled and humiliated. She embodies in concrete and immediate form, in herself, man's fault; he commits the fault, but he gets rid of it by putting it off on her; he merely says some words in a suppliant, threatening, sensible, or furious tone: he soon forgets them; it is for her to interpret these words in pain and blood. (p. 474)	Men universally forbid abortion; but they accept it individually as a convenient solution; they can contradict themselves with dizzying cynicism; but woman feels the contradictions in her wounded flesh; she is generally too shy to deliberately revolt against masculine bad faith; while seeing herself as a victim of an injustice that decrees her to be a criminal in spite of herself, she still feels dirtied and humiliated; it is she who embodies man's fault in a concrete and immediate form, in herself; he commits the fault, but unloads it onto her; he just says words in a pleading, threatening, reasonable, or furious tone: he forgets them quickly; it is she who translates these phrases into pain and blood.
La femme voudrait le sentir sien aussi sûrement que sa propre main : mais tout ce qu'il éprouve est enfermé en lui, il est	The woman would like to feel the new being as surely hers as is her own hand; but everything he experiences is shut up inside him; he is opaque, impenetrable,	The woman would like to feel him hers as surely as her own hand: but everything he feels is closed up inside him, he is opaque, impenetrable, apart; she does not even recognize him, since she does

opaque, impénétrable, séparé ; elle ne le reconnaît même pas puisqu'elle ne le connaît pas ; sa grossesse, elle l'a vécu sans lui : elle n'a aucun passé commun avec ce petit étranger ; elle s'attendait à ce qu'il lui soit tout de suite familier : mais non, c'est un nouveau venu et elle est stupéfaite de l'indifférence avec laquelle elle l'accueille. (p. 360).	apart; she does not even recognize him because she does not know him. She has experienced her pregnancy without him: she has no past in common with this little stranger. She expected that he would be at once familiar; but no, he is a newcomer, and she is surprised at the indifference with which she receives him. (p. 486)	not know him; she lived her pregnancy without him: she has no common past with this little stranger; she expected to be familiar right away; but no, he is a newcomer, and she is stupefied by the indifference with which she receives him. In her pregnancy reveries he was an image, he was infinite, and the mother mentally played out her future motherhood; now he is a tiny, finite individual, he is really there, contingent, fragile, demanding.
Leur intérêt et le sien ne se recourent pas : de là le drame. (p. 372).	Their interest and his do not mesh, and that causes all the trouble. (p. 494)	Their interest and his do not converge: therein lies the drama.

A més a més, destaquen les formulacions en estil indirecte del TM1 que en el TO estaven en estil directe. En el primer cas, veiem com el poema no s'ha traduït en vers, sinó que se n'ha resumit el contingut intercalant dues citacions entre cometes, però transformant una volta més la funció poètica en informativa. En el segon exemple, la inadequació es deu a la manca d'eufonia en la repetició de 'reality' i en l'ús de la coma, en lloc del punt, que trenca el ritme de l'original. En l'últim fragment s'aprecia, de nou, una citació directa transformada en estil indirecte, cosa que converteix el testimoni relatat per Colette Audry en una informació més per al discurs de l'assaig.

TO	TM1	TM2
Te voilà mon petit amant Sur le grand lit de ta maman Je peux t'embrasser, te tenir, Soupeser ton bel avenir ; Bonjour ma petite statue De sang, de joie et de chair nue, Mon petit double, mon émoi... (p. 365).	Cécile Sauvage expresses the joy of motherly possession in a poem where she refers to the baby as her 'little lover', her little doubles, whom she can hold and kiss and greet with happiness and excitement; it is her 'little statue of blood, joy and naked flesh' (p. 490)	Here you are my little lover On your mother's big bed I can kiss you, hold you, Feel the weight of your fine future; Good day my little statue Of blood, of joy and naked flesh, My little double, my excitement ...
Elle est possédée cette fois non par l'espèce indistincte, mais par cet enfant qui va naître ; il n'était jusqu'alors qu'une image, un espoir ; il devient lourdement présent. Sa réalité crée de	She is now in the possession not of the species in general but of this infant who is about to be born; up to this time he has been only a mental image, a hope; now he becomes a solid, present reality	She is possessed this time not by the indistinct species but by this child who is going to be born; until then, he was just an image, a hope;

nouveaux problèmes. (p. 356).	and his reality creates new problems. (p. 484)	he becomes heavily present. His reality creates new problems.
“C’était comme une réponse de la réalité de sa propre existence... par lui elle avait prise sur toutes choses et sur elle-même pour commencer,” écrit C. Audry à propos d’une jeune mère. (p. 364).	Concerning one young mother Colette Audry remarks that her child was like a proof of reality of her own existence, through him she had a hold on things in general and on herself to begin with. (p. 490)	“It was like a response to the reality of her own existence ... through him she had a grasp on all things and on herself to begin with,” wrote Colette Audry about a young mother.

4.3. Inadequacions funcionals

4.3.1. Inadequació a la funció textual prioritària de l'original (NFT)

A tall de cloenda, i després d'haver analitzat les inadequacions microtextuals que afecten tant la comprensió del TO com l'expressió en la llengua d'arribada, comentarem la inadequació a la funció textual de l'original. En primer lloc, considerem que l'assaig de Beauvoir mescla tant la funció referencial com la poètica, ja que no sols informa de la situació de la dona en les seues distintes etapes i utilitza arguments d'autoritat i de dades concretes, sinó que també intercala passatges literaris com fragments de novel·les, memòries i poemes. En contraposició, i com hem esmentat en diversos casos de l'anàlisi microtextuals, veiem com la TM1 sols respecta la funció referencial, perquè en la majoria dels fragments literaris, o bé es descanta per ometre totalment o parcial les citacions o bé se'n resumeix el contingut si és adient per a la coherència del discurs. Aquest fet comporta com a conseqüència la pèrdua de l'expressivitat i literarietat de l'assaig existencialista, que es llegeix en la TM1 com un assaig referencial, potser més de caràcter informatiu, que no pas de forma literària, llevat de les minses referències o citacions d'un quart de les autores. Per aquestes raons, es considera que la TM1 no s'adequa a la funció del TO ni tampoc a la de la traducció, ja que no es tracta de cap adaptació genèrica. Pel que fa al TM2, en canvi, sí que es destaca que tant a nivell microtextuals com macrotextual, aquesta nova traducció resulta molt més curiosa amb la intenció de l'assaig feminista, puix que manté ambdues funcions i es llegeix, efectivament, com un assaig filosòfic i literari.

4.4. Discussió dels resultats

Comptat i debatut, i com ja advertien les crítiques Elizabeth Fallaize (1999) i Toril Moi (2002), la traducció de Parshley abunda en inadequacions de tota mena, sobretot pel que fa a supressions i canvis de registre i de funció textual. En definitiva, es tracta d'una traducció censurada que neutralitza aquells fragments polítics i que ho tradueix com un assaig científic moralitzant, retallant aquells passatges més problemàtics per al seu discurs reproductiu. Per aquest motiu, es considera una traducció inadequada a la funció textual prioritària del text original, que, si bé utilitza arguments científics en alguns passatges per a donar força al seu discurs, no es tracta per a res d'un manual de reproducció, sinó d'un assaig de feminisme existencialista que recorre la figura de la dona com a subjecte oprimat.

La retraducció de Constance Borde i Sheila Malovany-Chevallier, en canvi, no té supressions, respecta la sintaxi i l'estil de l'autora, depura els biaixos de Parshley i emprà una terminologia precisa davant de les vaguetats i generalitzacions de la seua predecessora. Finalment, i a parer meu, la nova traducció encara podria haver-se realitzat aplicant les estratègies de traducció amb perspectiva de gènere proposades per les traductores de l'escola canadenca. Malgrat tot, considere que ja és una tasca de gran rellevància i molt necessària, ja que tenint present que la primera traducció fou aquella que els angloparlants llegiren fins al 2009, no és d'estranyar la quantitat de debats que s'hi han donat entre francesos i anglesos considerant a Beauvoir com una revolucionària feminista o com una escriptora secundària respectivament.

5. PROPOSTES DE TRADUCCIÓ AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE

5.1. Estratègies de traducció de l'escola feminista canadenca

Després d'exposar els resultats de l'anàlisi i la discussió d'aquests, es proposaran distintes estratègies de traducció amb perspectiva de gènere perquè es puguin aplicar a textos literaris en futures traduccions. També desplegarem una deontologia de traducció feminista que amb les aportacions de les canadenques com a precedent, incloguen també les propostes queer i descoloniales de la tercera onada feminista.

En primer lloc, esmentarem les estratègies d'anàlisi de traducció feminista de l'escola canadenca que recullen Robert Martínez-Carrasco i Eva Peñarrocha (2021) a partir de les propostes de Von Flotow (1991: 74-80), Castro (2008: 293-296) o Martínez-Carrasco i Frassetto (2015: 672-674). Les dues primeres s'engloben en allò que Von Flotow (1991, 1997) anomena macroestratègies (que també inclouen l'elecció del text original i la inclusió de fotografies de l'autora i la traductora per humanitzar-les i desinvisibilitzar-les), i les dues segones s'encabeixen dins de les microestratègies (és a dir, les eleccions a nivell microtextual). Totes aquestes són:

5.1.1. Estratègies macrotextuals

- **Estratègies de metatextualitat:** aquelles amb les quals s'emfatitza el paper actiu de la traductora, mitjançant les quals s'analitzen les intencions polítiques del text original i es justifiquen les traduccions i intervencions textuales traductològiques a través de paratextos de tota mena (prefacis, notes al peu, etc.). Aquests paratextos acompanyen el text traduït i tenen una finalitat clara per a qui els llegeix. A tall d'exemple, aquest prefaci de de Lotbinière-Harwood, en Gauvin:

Dear reader: Just a few words to let you know that this translation is a rewriting in the feminine of what I originally read in French. I don't mean content. Lise Gauvin is a feminist, and so am I. But I am not her. She wrote in the generic masculine. My translation practice is a political activity aimed at making language speak for women. So my signature on a

translation means this translation has used every possible feminist translation strategy to make the feminine visible in language. (1989: pròleg).

- **Estratègies de coautoria:** aquelles amb què l'autoria es fon entre l'escriptora i la traductora encarregada de realitzar la traducció o *performance*¹⁴, enfortint així la solidaritat interfemenina o la reescriptura en femení.

5.1.2. Estratègies microtextuals

- **Estratègies de compensació o suplementació:** aquelles que expliciten el que és implícit, destacant la misogínia de forma tan directa i clara que provoque un sentiment d'estranyesa i rebuig en l'audiència o bé, tot el contrari, neutralitzant mitjançant la intervenció directa aquelles connotacions i marques de gènere que denigren les dones o les condemnen a l'ostracisme. Entre aquestes troben:
 - L'explicitació de gènere (mitjançant explicitacions directes o marques en negreta)
 - Compensacions intratextuals (omissió del gènere en un fragment per a explicitar-lo *a posteriori*)
 - Desdoblements ("he/she")
 - Desdoblements sexualitzats ("les héros" por "the heroes and heroines")
 - Fórmules neutres ("Québécois" por "Québécois people")
 - Explicitació masculina que no es tracta d'un masculí neutre
 - Termes que engloben dones i homes ("man" per "human being")
- **Estratègies de segrest (*bijacking*):** aquelles que segresten el text original, ja que la traductora s'apropia de l'obra i hi introdueix canvis de contingut que no tenen gaire a veure

¹⁴ Terme emprat per Lotbinière-Harwood (1991) i von Flotow (1999).

amb l'original, neologismes que propicien una perspectiva feminista del text, el femení genèric, formes inclusives, la inversió dels elements sexistes, etc.

Cal remarcar que algunes d'aquestes estratègies, en especial aquesta última de Flotow (1991), han estat fortament criticades, sobretot per Rosemary Arrojo (1994, 1995), qui afirmava que aquestes traductores eren «traïdores oportunistes» i que s'apropriaven de textos per al seu interès polític, la qual cosa mostrava una ètica contradictòria (1995: 73). Tanmateix, com critica Ergun (2020: 116) aquesta lògica presenta una doble problemàtica: en primer lloc, assumeix que la traducció que no s'inscriu explícitament en una línia d'acció política és aliena a les relacions de poder existents, idea que queda desarticulada amb el cas de la primera traducció de *The second sex*, presentada com una traducció «imparcial» i sense inscripció a cap programa polític i, tot i això, censurada sota el biaix heteropatriarcal que va provocar una falsa concepció de Beauvoir en el món angloparlant durant dècades. El segon problema que presenta la crítica d'Arrojo és que etiqueta les canadenques d'hipòcrites i de tindre una doble moral (Arrojo, 1994: 149) per presentar una acció política de traducció contra l'hegemònica heteropatriarcal. Com Ergun explica, les relacions de poder de cada posició són molt distintes, fins al punt que aquesta lògica comparativa entre ambdues no resulta coherent. Altrament, mentre que les traduccions heteropatriarcal solen presentar-se com apolítiques, cosa que incrementa la seua legitimitat, les traduccions feministes van acompanyades de paratextos ètics i polítics dirigits a qui les llegeix, cosa que no sols explicita les intencions del text, sinó també visibilitza la traductora. Com clarifica Castro Vázquez:

El nivel de alteración o manipulación que implican las prácticas de traducción feminista no es necesariamente mayor del que implican otras prácticas no cuestionadas que se alzan en nombre de la objetividad, pero la diferencia básica entre unas y otras sí resulta capital. Mientras que las feministas son conscientes de las prácticas que implementan al tiempo que, de forma responsable, advierten y reconocen honestamente su adscripción ideológica y su postura subjetiva sobre una realidad que siempre es relativa, con la legitimidad que les otorga su compromiso de contribuir a la reforma lingüística para conducir al cambio social que

supere la discriminación de género; las otras prácticas incuestionadas son invisibles, ocultan su intervención, camuflan su manipulación del texto dando a entender su «fidelidad» al original y, en definitiva, de forma deshonesto e inadvertida presentan su alteración como un hecho incontestable, objetivo y libre de ideología (2008, p. 298).

5.2. Ètica feminista de traducció

En últim terme, s'esmentarà la proposta d'ètica feminista de traducció que recull Emek Ergun en el capítol 9 del llibre *The Routledge Handbook of Translation and Ethics*. En aquest, l'autora sosté que el paper de la traducció és de summa rellevància pel que fa a promoure o desmantellar discursos de gènere i que justament per això, la tasca de reflexionar sobre l'ètica traductora des de distintes perspectives feministes n'és una de ben urgent. Així, es qüestiona:

How to mediate across those differences and navigate power-ridden borderings that demand translation? How to be accountable for the power to translate? How to translate against the contemporary global currents of heteropatriarchal colonial capitalism, while the very mechanisms and conditions of translation are shaped by that global order? How to engage in translation in ways that not only empower marginalized communities, but also lay the groundwork to build cross-border affinities and solidarities of resistance? How to translate the other so that we connect with them outside the assimilative and oppressive parameters of the binary logic? In other words, how to translate ethically? (2021: 114).

D'aquesta manera, l'autora recull la proposta del feminisme de segona onada que va plantejar l'escola canadenca de traducció i que va rebutjar la noció de «traducció objectiva» per a proposar unes estratègies de reescriptura «intervencionista» per a visibilitzar les traductores i alhora establir un marc de cocreació entre autors i traductores (*closelaborations*) en què s'afegiren prefacs explicant els biaixos des dels quals partien per a trencar la il·lusió d'objectivitat que moltes voltes amaga el discurs heteropatriarcal hegemònic. Aquesta escola va estar molt activa durant els 80 i 90 al Canadà i als Estats Units, però en arribar els 2000 va aturar la seua producció, donat que el seu focus polític es limitava pràcticament a un marc essencialista de gènere.

Amb la tercera onada de feminisme i les propostes d'interseccionalitat s'ha donat una transició epistèmica que necessita un eixamplament pel que fa a les teories feministes. Els noranta van suposar l'auge dels feminismes racialitzats, postcolonials, indígenes, postmoderns, queers, transnacionals, etc. Aquesta nova onada posa en qüestió la visió essencialista i la política hegemònica

del feminisme de la segona onada i prioritza la interseccionalitat i la transnacionalitat com a punt de partida. Així, a partir del marc postestructuralista, juntament amb les teories feministes i el moviment d'alliberament LGTBI, va sorgir la teoria queer als anys 90 als Estats Units. Autores com Judith Butler, Eve Sedgwick Kosofsky, Donna Haraway i Teresa de Lauretis inauguren els estudis queer. És de fet aquesta última qui encunya el terme «teoria queer» a l'article «Queer Theory: Lesbian and Gay Sexualities» (1991), un any després de la publicació del text canònic *Gender Trouble* (1990) de Judith Butler.

Cenyint-nos als seus orígens en l'activisme LGTBIQ, podem sostenir que l'etimologia del terme queer, com a estrany, s'ha utilitzat tradicionalment de forma pejorativa per estigmatitzar transgènere, transvestits, bisexuals i heterosexuals no normatius. La reapropiació d'aquest terme sorgeix com a resposta a dos fenòmens: l'exclusió per part de l'heteropatriarcat i el rebuig per una «identitat gai» que es va començar a imposar als 90 homes homosexuals, blancs, de classe mitjana alta que van marginar aquells que pogueren danyar el seu estatus. Aquests reaccionaven davant de moviments polítics dels 80 sorgits de la crisi sanitària de la SIDA i les lluites lesbianes, transsexuals, xicanes i negres. És per aquesta doble exclusió que el col·lectiu estigmatitzat resignifica el concepte dotant-lo d'una significació reivindicativa. Com sosté Sierra González (2008: 33) «con esta intención promovieron unirse como grupo, en respuesta y como reacción, ante el camino que había tomado el movimiento homosexual más influyente en la sociedad. De esta forma se convierten en una alternativa ante esta visión esencialista y binaria de homosexual/ heterosexual o mujer/hombre, entre otras».

De la mateixa manera que Barthes i Derrida fan una crítica del paradigma binari, la teoria queer també qüestiona aquests parells dicotòmics i, a més, entrellaça les lectures de Wittig i Foucault. Aquesta lectura creuada va ser crucial, ja que «permetió una definición de la heterosexualidad como modelo de una tecnología compleja destinada a producir cuerpos heterosexuales» (Sierra González, 2008: 30). Aquesta tecnologia és allò que Foucault anomena *biopolítica*, com el control i la regularització de les persones, i s'articula entorn del *biopoder* o les formes en què el poder opera en relació amb la vida i els cossos, especialment en termes de regulació de la sexualitat i de la identitat de gènere. És per això que els cossos esdevenen el centre de la significació política. En aquesta línia de la biopolítica destaca el Manifest Cyborg de Donna Haraway (1989), en què els cíborgs representen

una fusió d'allò orgànic i artificial, desafiant les divisions tradicionals entre allò natural i allò construït.

És també gràcies a la influència postestructuralista de Foucault que Butler sosté que la «naturalesa» no és descriptiva, sinó prescriptiva, desmuntant els apriorismes naturalistes en què es basa la matriu heterosexual. Segons ell, no hi ha possibilitat d'un sexe natural, ja que aquest es fa a través de la cultura i la llengua. Si la distinció tradicional entre sexe i gènere sostenia que el primer era biològic o natural, mentre que el segon era social i cultural; Butler argumenta que el mateix sexe és una construcció social i que les característiques biològiques no són simplement objectives o preexistents, sinó que són interpretades i significades dins de contextos culturals específics. En altres paraules, Butler sosté que fins i tot la categorització del cos en termes de «masculí» o «femení» està subjecta a interpretació cultural i no és una realitat objectiva i natural. Així, la «performativitat de gènere» ve de la mà de la crítica a l'apriorisme naturalista del sexe prèviament comentat. Aquest concepte s'erigeix a partir de la teoria dels actes de parla d'Austin, la concepció d'ideologia d'Althusser, la visió construccionista de la sexualitat de Foucault, la desconstrucció de Derrida i la perspectiva feminista de Beauvoir (Duque Acosta, 2010: 87).

Segons Butler, les apel·lacions cobren una força performativa per mitjà de la reiteració i de la convencionalització. De la mateixa manera, quan se li assigna un gènere a un nounat es fa mitjançant la paraula "ha estat nena/o" i aquesta es repeteix durant anys. Aquesta marca de gènere donarà lloc a una sèrie de comportaments al llarg de la seua vida, com l'acte de vestir-se d'acord amb les seues expectatives. Quan aquesta persona es vestisca d'una manera que la societat associe amb un gènere específic, estarà acomplint una actuació que contribueix a la construcció i el manteniment de les categories de gènere culturalment definides. En paraules de Butler:

Los actos performativos son formas del habla que autorizan: la mayor parte de las expresiones performativas, por ejemplo, son enunciados que, al ser pronunciados, también realizan cierta acción y ejercen un poder vinculante. Implicadas en una red de autorización y castigo, las expresiones performativas tienden a incluir las sentencias judiciales, los bautismos, las inauguraciones, las declaraciones de propiedad; son oraciones que realizan una acción y además le confieren un poder vinculante a la acción realizada. Si el poder

que tiene el discurso para producir aquello que nombra está asociado a la cuestión de la performatividad, luego la performatividad es una esfera en la que el poder actúa como discurso. (2002: 316).

En termes foucaultians, la performativitat del llenguatge actua com una tecnologia, un dispositiu de poder social i polític. Llis i ras, la idea que proposa aquesta teoria és que tant la sexualitat hegemònica com la transgressora es construeixen mitjançant la performativitat, de manera que, encara que les nostres accions quotidianes contribuïsquen a la creació i reproducció de les normes de gènere, aquestes normes també poden ser qüestionades i transformades a mitjançant la subversió de les expectatives de gènere convencionals.

Comptat i debatut, la teoria queer suposa un punt d'inflexió en el feminisme, que ja als anys 80 va inaugurar el debat entre feministes «essencialistes» i «constructivistes», un debat que s'ha mantingut fins avui. En paraules de Llevadot:

Entre un feminismo que trata de conceptualizar la diferencia sexual como rasgo ontológico determinante en aras de la constitución de un sujeto político con demandas propias de justicia, y una posición antiesencialista que trata de deconstruir la oposición misma entre lo femenino y lo masculino comprendida ahora como efecto de una estructura social heteronormativa. (2020: 343).

Les propostes de la tercera onada van tindre un impacte en l'acadèmia en 2010, quan autors com Amireh and Majaja (2000), Davis (2007) i Thayer (2010), Epstein i Gilet (2017) analitzaren la traducció en contextos de polítiques transnacionals, postcolonials i queers. Cal remarcar també que la publicació «A Manifesto for Queer(ing) Translation» amb l'autoria col·lectiva del Queer Translation Collective sintetitza la perspectiva sobre la traducció que té la tercera onada feminista.

En la tasca d'eixamplar el focus epistemològic de la traducció feminista destaquen les aportacions de Gayatri Spivak (1993) en «The Politics of Translation» i la seua traducció a l'anglès de *Imaginary Maps* de Mahasweta Devi (1995). El principi bàsic de l'ètica feminista postcolonial de Spivak és «el distanciament amorós» (*loving distance*) entre qui tradueix i qui escriu, amb el fi de

frenar els reflexos colonials de les feministes occidentals d'apropiar-se dels textos de les dones del Tercer Món en nom d'una accessibilitat fàcil. Per aquest motiu, advoca per a entregar-se al text (*surrender to the text*) i per a utilitzar estratègies estrangeritzants i textos suplementaris com prefacis, per a poder evitar lectures reduccionistes i assimilatives, pròpies del biaix colonial. En paraules de Ergun:

The key question of ethics, then, is how to make that porous, ambivalent, liminal space one of hospitality and generosity (rather than of hostility and/or charity) where subjects of different languages, geohistories, and gender/sexuality systems touch each other in (surprisingly) liberating ways and become (surprisingly) anew together. This is precisely why we need an intersectionally and transnationally refined feminist ethics of translation because intimacy also harbors a genuine potential for violence, and if we want feminist translation to be attuned to liberation and solidarity in difference, we need to ask more complex questions on how to connect with the other through translation. (2021: 120).

Per a assolir aquestes mancances, Ergun desplega una ètica de creació de significats i de traducció basada en tres punts:

1. *Loving perception* o percepció amorosa: diàleg entre distintes subjectivitats amb una estabilitat entre la domesticació i l'estrangerització, una coexistència entre el familiar i no-familiar, el comú i el diferent, un equilibri que permeta la coexistència sense sacrificar l'alteritat.
2. *Vulnerable hospitality* o hospitalitat vulnerable: obertura o exposició recíprocament vulnerable a compartir un fragment identitari en un text-subjecte en el marc de la «generositat i l'hospitalitat» (Ahmed, 2000: 150). «L'estranya trobada» entre u mateix i l'altre sense assimilar ni tampoc rebutjar eixe altre mitjançant l'hospitalitat lingüística. Aquesta sols es pot donar quan es reconeix que els límits entre nos-altres i els altres no són sòlids i segurs, sinó que són permeables i porosos, i han de permetre la reconstitució de la nostra pròpia identitat a partir de la trobada amb l'altre.

3. *Radical interconnectivity* o interconnexió radical: la responsabilitat ètica cap a cada forma de vida en el planeta, donat que les nostres accions tenen impactes en la resta de vides. Aquest concepte està inspirat per feministes indígenes i per la teoria de les *nepantleras* de Anzaldúa (aquel·les que faciliten els passatges entre mons). La traducció resulta essencial a la justícia planetària, i aquesta sols es pot aconseguir mitjançant la polifonia. Com explica Keating (2013):

To borrow Rosario Morales's analogy, we are all in the same boat, floating on the same water, tossed about by the same waves, battered by the same storms: We all rise or sink together. Defining and perceiving ourselves as radically interrelated, we react thoughtfully as we engage with others, we learn to pause and self-reflect. We practice a relational ethics that demands a new level of mindfulness: we must carefully think through the implications of our words and deeds before we speak or act.

La tasca de la traductora feminista i descolonial, la nepantlera, rau a traduir en formes que ajudarien a desmantellar la nostra interconnexió radical convidant a qui llegeix a deixar de defensar murs (materials i simbòlics) i començar a repensar-nos en relacions simbiòtiques amb els altres, que ja son part de qui som. Ras i curt, aquesta proposta d'ètica eixampla les estratègies de les feministes canadenques i no es limita al binarisme de gènere, sinó que s'articula a través de la interseccionalitat de la tercera onada de feminisme, el concepte d'hospitalitat lingüística de Paul Ricoeur en *Sobre la traducció*¹⁵ (2004) i en la figura de la nepantlera d'Anzaldúa.

¹⁵ En el seu text *Repte i felicitat de la traducció*, Ricoeur assenyalava l'hospitalitat lingüística com a l'obertura a l'altra llengua, que passa primer per transitar el dol d'acceptar que mai hi haurà una equivalència lingüística perfecta entre dues llengües, per a poder així, ultrapassar la diferència entre el que és propi i el que és estranger (2008: 28). La traducció, com el viatge, ha de partir primer (del llatí 'pars', fragment), ha de desprendre's de la seua identitat per a emprendre el següent pas, el desplaçament, amb la trobada amb l'altre, i, en últim terme, el retorn (del llatí 'torns' o quelcom que gira sobre si mateix). És a dir, una veritable experiència traductora ha d'estar oberta a desaparèixer en benefici de la trobada amb una altra llengua, literatura i cultura. Aquesta sols podrà assumir la mateixa identitat després d'haver fet tot el possible per conèixer l'altre.

6. CONCLUSIÓ

A tall de cloenda, i després d'haver traçat una línia entre els estudis de traducció i l'ètica de traducció literària feminista, he pres consciència d'allò que afirmava Francesc Parcerisas: «traduir no és traïr, sinó triar». La gran paradoxa de l'afirmació «traduttore, traditore» és que si la traduirem a l'anglès com «the translator is a betrayer», com planteja Jakobson, desproveïríem l'epigrama rimat en italià de tot el seu valor paronomàstic. Així, ens veuríem obligades a canviar aquest aforisme per un enunciat més explícit per a respondre les següents qüestions: «translator of what messages? betrayer of what values?» (1959: 238). Per aquest motiu, considere que gràcies a la desconstrucció i als estudis feministes, hem pogut desarticular la traducció dels pilars d'equivalència, fidelitat i objectivitat per a poder entendre aquesta com un procés més de manipulació textual i per a situar-nos en la tercera etapa dels estudis de traducció segons Susan Bassnett (1993: 145).

Altrament, si traduir és triar, tot sovint sembla que aquesta tria es done de forma quasi inconscient. No obstant això, si duem a terme una anàlisi i una crítica literària, podem descobrir quins biaixos subjauen les estratègies de traducció, com s'ha demostrat amb els resultats de l'anàlisi de *The second sex*. D'altra banda, també resulta molt enriquidor aturar-nos a avaluar el procés de traducció com a forma de millorar la nostra pròpia praxi, així com llegir les propostes traductològiques de l'àmbit acadèmic per a traduir amb una consciència més crítica i no limitar-nos sols a utilitzar les estratègies de traducció feminista, sinó contribuir també a eixamplar la seua ètica, donat que traduir un text literari d'aquesta mena comporta un posicionament ideològic i és una tasca política. Per aquest motiu, qui el tradueix hauria d'esforçar-se per reproduir la intenció crítica del text original. A parer meu, l'ètica de traducció feminista s'ha de nodrir tant de l'activisme com de les aportacions acadèmiques. En lloc d'entendre els camps del coneixement d'una forma aïllada i jeràrquica, s'advoca en aquest treball per una mena de guaret triennal i horitzontal que combine el terreny acadèmic, l'activisme feminista i la praxi traductora. Perquè si Jeanette Winterson afirmava que voler ser escriptora de classe obrera no era arrogància sinó política, jo crec que voler ser traductora literària feminista no és arrogància, sinó militància.

A més a més, la manipulació textual per la qual advoquen les traductores feministes no és cap «manipulació» implícita, ja que elles ho manifesten obertament i ho indiquen en prefacs i notes al peu, per la qual cosa resulta molt més ètica que les traduccions «neutrals» que amaguen biaixos

heteropatriarcal. En el cas analitzat, per exemple, s'observava com la ideologia de Parshley no coincidia amb la de Beauvoir i, amb el pretext de la restricció d'extensió imposada per l'editor, el traductor va suprimir tota aquella informació que no li semblava rellevant per a l'assaig, així com les referències a altres dones, els arguments d'autoritat i dades i les formulacions que cohesionaven l'assaig de la filòsofa i li donaven profunditat. Sense aquesta aproximació a la lectura feminista, la primera traducció es quedava en la superficialitat i no s'entenia tampoc com un assaig filosòfic-literari sobre feminisme existencialista, sinó com un assaig científic-objectiu sobre la vida d'una dona i la reproducció sexual.

Pel que fa a les limitacions materials, malgrat que vaig iniciar una anàlisi de dos capítols, el cinquè i el sisé del segon volum, és a dir, «La femme mariée» i «La mère» respectivament, l'extensió i el temps que suposava una anàlisi detallada d'ambdós van fer que al final em decantés per analitzar sols aquest últim. Quant a les restriccions metodològiques, reconec que m'hagués agradat poder analitzar la nova traducció amb les micro i macroestratègies que van proposar les feministes canadenques, ja que aquesta metodologia coincidia ideològicament amb la teoria de Beauvoir, en tant que proposes emmarcades en la segona onada feminista. Nogensmenys, la nova traducció segueix els paràmetres clàssics de traducció i, tot i que suposa un treball i avanç incommensurable respecte a la seua predecessora, no utilitza cap estratègia de traducció feminista, més que la macroestratègia de l'elecció del text i el prefaci de les traductores. Tot i això, he fet un recull de la resta d'estratègies perquè es puguin aplicar a altres textos.

Quant al marc teòric i la seua relació amb l'anàlisi, és cert que si bé s'evidencia que cap traducció està exempta d'un biaix, siga implícit o explícit, conscient o inconscient; no desenvolupa les propostes del feminisme de tercera onada ni dels estudis postcolonials, a causa de les limitacions d'espai així com de la coherència amb el corpus d'anàlisi escollit. Ara bé, aquesta mancança s'ha compensat en el penúltim apartat, en què he contextualitzat el feminisme queer i he sintetitzat l'ètica de traducció feminista d'Ergun.

A parer meu, aquesta última proposta, així com les investigacions que s'han fet des dels estudis esmentats, són claus per a desenvolupar una deontologia de la traducció literària que permeti englobar els relats postcolonials, transnacionals i queers. Endemés, considere que tampoc es pot obviar el lligam entre traducció i postcrítica literària. Entendre els camps del saber literari com a parcel·les estanques i aïllades sols reflecteix un paradigma caduc i positivista del coneixement. Ara

que, com Sullà, ens preguntem «i ara què fem»¹⁶ potser és hora d'entendre cada coneixement com a una terra amb distints fruits i ferramentes que ens poden enriquir uns altres terrenys si sabem bé, com fer el guaret. Tot plegat, considere que totes aquestes aportacions i prismes sobre els textos literaris eixamplen els horitzons de la teoria de la literatura i la literatura comparada. En aquest sentit, les investigacions d'aquest camp resultaran molt més enriquidores si estan obertes a altres àrees i línies interdisciplinàries de recerca com la traductologia, els estudis de gènere o els estudis postcolonials.

Així, de la mateixa manera com la tercera etapa de la traductologia ha desfet binomis com original/traducció, masculí/femení o traduïble/intraduïble, la literatura comparada també ha criticat un dels seus conceptes fundadors, a saber, el concepte goethià de *Weltliteratur*. En efecte, Pierre Bourdieu amb «Las condiciones sociales de la circulación de las ideas» (1990) evidenciava l'existència explícita de nacionalismes intel·lectuals que influenciaven fortament la circulació internacional de les idees. També José Lambert amb «En busca de mapas mundiales de las literaturas» (1989) assenyalava les mancances del model de les literatures nacionals en tant que canons estàtics amb paràmetres eurocèntrics que no repleguen l'heterogeneïtat i el dinamisme dels fenòmens literaris arreu del globus. Així, aquestes crítiques ens empenyen a qüestionar els fins dels estudis literaris i de la literatura comparada, en tant que models eurocèntrics i jeràrquics de literatures nacionals que entren en conflicte amb la trobada amb l'alteritat que proposen els estudis postcolonials i de gènere.

Enfront d'aquesta problemàtica, crec que és essencial parar atenció a la proposta d'intraduïbilitat d'Apter en el seu llibre *Against World Literature. On the Politics of Untranslatability* (2013), en què afirma que la traducció ha d'assumir el rol per a la «desprovincialització del canó» de la Literatura Mundial. Així, hauríem d'entendre la traducció com una tasca que no pertany a cap nació, sinó mínim a dues, i com una transhumància, com planteja Jean-Claude Duclos en el pròleg de *Traduire com transhumar*. Aquesta ètica possibilitaria poder construir en horitzontal i sense formes jeràrquiques entre nacions i eixir-nos dels nostres marcs mentals socials i identitaris més fixos i dogmàtics i fer que ens replantegem constantment allò que sabem a través de l'escolta activa cap a l'alteritat i l'hospitalitat d'altres individus.

¹⁶ SULLÀ, Enric. (2013). «I ara què fem? Breu història de la Teoria (de la Literatura)». Marges, Els: revista de llengua i literatura, Núm. 100, p. 133-138.

Ras i curt, desnacionalitzar el nostre cànon és una tasca clau que hem d'assumir des dels estudis literaris postcolonials. Finalment, també ho és des de les perspectives deontològiques de la traducció plantejar-nos la noció d'intraduïbilitat per a visibilitzar les dificultats d'intercanvis entre cultures i no assumir que llurs literatures són productes perfectament intercanviables. Entendre la traducció com una praxi inexorable a la literatura comparada, perquè al fons de les limitacions lingüístiques i culturals de cada cultura, hi roman una tasca purament humana, que, en paraules de Dolors Udina es resumeix en: «què és traduir sinó portar a casa l'aliment que trobes pel camí per construir un nou text on habitar? Traduir com transhumar. Transhumar per traduir». En últim terme, si tenim en compte la intersecció postcolonial i de gènere en l'ètica i la praxi traductològica i en el camp de la teoria de la literatura, jo reformularia aquesta última citació com: «traduir com trans-humar i trans-humar per traduir».

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AGOST CANÓS, Rosa. (2007). El concepto de equivalencia traductora. *Revista de la Facultad de Humanidades y Lenguas Modernas* (10), 75-86.

APTER, Emily. (2013). *Against World Literature: On the Politics of Untranslatability*. Verso Books.

ARROJO, Rosemary. (1998). The Revision of the Traditional Gap between Theory & Practice & the Empowerment of Translation in Postmodern Times. *The Translator* (4.1), 25-48.

BARTHES, Roland. (1984). La mort de l'auteur. *Le bruissement de la langue*. Seuil. 61-67.

—(2004). *Lo Neutro: Notas de Cursos y seminarios en el Collège de France, 1977-1978*. Siglo XXI. Trad. WILLSON, Patricia.

BASSNETT, Susan. (1993). From Comparative Literature to Translation Studies. A: *Comparative Literature: A Critical Introduction*. John Wiley & Sons.

—; LEFEVERE, Andre. (1990). *Translation, History and Culture*. Pinter.

BEAUVOIR, Simone. (1949). *Le deuxième sexe* (vol. 1). Gallimard.

—(1949). *Le deuxième sexe* (vol. 2). Gallimard.

—(1999). *El segundo sexo. La experiencia vivida* (vol. 2). Madrid: Cátedra. Trad: MARTORELL, Alicia.

—(1999). *El segundo sexo. Los hechos y los mitos* (vol. 1). Madrid: Cátedra. Trad: MARTORELL, Alicia.

—(1953). *The Second Sex*. New York: Alfred A. Knopf. Trad: PARSHLEY, Howard M.

—(2011). *The Second Sex*. New York: Vintage Books (Random House). Trad: BORDE, Constance i MALOVANY-CHEVALLIER, Sheila.

—(1968). *El segon sexe*. Barcelona: edicions 62. Trad. VILAGINÉS, Carme.

BELLAY, Joachim du. (1549). *Deffence et Illustration de la langue française*. Bordas. 1957.

BENJAMIN, Walter. (1923). *Die Aufgabe des Übersetzers*. R. Tiedemann i H. Schweppenhäuser eds. (vol IV). Suhrkamp. (Trad. Fernández, FRUELA 2024)

BOGIC, Anna. (2009). *Rehabilitating Howard M. Parsbley: A Socio-historical Study of the English Translation of Beauvoir's Le deuxième sexe, with Latour and Bourdieu*. Tesis Doctoral. Ottawa: University of Ottawa.

BOURDIEU, Pierre. (1990). Las condiciones sociales de la circulación de las ideas. *Intelectuales, política y poder*. Buenos Aires: Eudeba, 1999. Trad. GUTIÉRREZ, Alicia.

BRITISH CENTRE FOR LITERARY TRANSLATION. (2021, 21 desembre). *Feminist Translation Practices: Historical Perspectives - Hilary Brown* [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=IY6iWEFwCcA>

BRUFAU ALVIRA, Nuria. (2008). *Escollos de la traducción jurídica no sexista y su didáctica*. En L. Pegenaute, J. De Cesaris, M. Tricás, y E. Bernal (Eds.), *Actas del III Congreso Internacional de la Asociación Ibérica de Estudios de Traducción e Interpretación. La traducción del futuro: mediación lingüística y cultural en el siglo XXI*. Barcelona: PPU.

BUTLER, Judith. (2002). Acerca del término queer. En BUTLER, Judith. *Cuerpos que importan: Sobre los límites materiales y discursivos del "sexo"*. Paidós. Trad. VIDAL, Núria.

BUTLER, Judith. (2007). *El género en disputa*. Paidós. Trad. MUÑOZ, M.ª Antonia.

CASTRO VÁZQUEZ, Olga. (2008). Género y traducción: elementos discursivos para una reescritura feminista. *Lectora*, 14, 285-301. <https://revistes.ub.edu/index.php/lectora/article/view/7155/9059>

CATFORD, John Cunnison. (1965). *A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistic*. Oxford University Press.

CIXOUS, Hélène. (1975). *Le rire de la Méduse et autres ironies*. L'Arc 61, pp. 39-54. English translation Keith and Paula Coehn (1976). *The Laugh of the Medusa*. Signs, I, pp. 875-99.

DERRIDA, Jacques. (1982). *L'oreille de l'autre: otobiographies, transferts, traductions, textes et débats avec Jacques Derrida sous la direction de Claude Lévesque et Christie V. McDonald*. VLB.

—(1987). Lettre à un ami japonais. *Psyché. Invention de l'autre*. Galilée. 387-394.

—(1986). *Parages*. Galilée.

—(2001). What is a “Relevant” Translation. *Critical Inquiry* (27.2), 174-200

DIANA MALLOL, Anahí. (2018). Hacia una teoría de la traducción en Jacques Derrida. *Badebec*, 7(14), 1-27. https://www.memoria.fahce.unlp.edu.ar/art_revistas/pr.13975/pr.13975.pdf

DUQUE ACOSTA, Carlos. (2010). Judith Butler: performatividad de género y política democrática radical. Universidad del Valle, Centro de Estudios de Género, Mujer y Sociedad.

ERGUN, Emek. (2021). Feminist translation ethics. En: KOSKINEN, Kaisa, POKORN, Nike K. *The Routledge Handbook of Translation and Ethics*. London; New York: Routledge.

EVEN-ZOHAR, Itamar. (1979). *Polysystem Theory*. *Poetics* (1), 1-2.

GAUVIN, Lise (1987), *Lettres d'une autre*, Montreal, L'Hexagone.

— (1989), *Letters from an Other*, trad. LOTBINIÈRE-HARWOOD, Susanne de. Toronto: The Women's Press.

GODARD, Barbara. (1990). *Theorizing Feminist Discourse/Translation*. En S. Bassnett y A. Lefevere (Eds.), *Translation. History and Culture* (pp. 87–96). London: Frances Pinter.

HALVERSON, Sandra. (1997). The Concept of Equivalence in Translation Studies: Much Ado about Something. *Target* 9 (2), 207-233.

HERMANS, Theo. (1999). *Translation in Systems. Descriptive and Systemic Approaches Explained*. St. Jerome.

HURTADO ALBIR, Amparo (2011): *Traducción y traductología. Introducción a la traductología*. Madrid, Cátedra.

- JAKOBSON, Roman. (1959). On linguistic aspects of translation. *On translation* (3): 30-39.
- JORDÀ MATHIASSEN, Eivor. (2016). La equivalencia incalculable: El concepto de equivalencia traductora desde la desconstrucción. *Hermeneus: Revista de la Facultad de Traducción e Interpretación de Soria* (18), 119-137. <https://recyt.fecyt.es/index.php/HS/article/view/57770>.
- KOSKINEN, Kaisa. (1994). (Mis)Translating the Untranslatable. *Meta: Journal des Traducteurs* (39-3), 446-52. <https://doi.org/10.7202/003344ar>.
- LAMBERT, José. (1989). En busca de mapas mundiales de las literaturas. A: BLOCK DE BEHAR, Lisa (ed.). *Términos de comparación. Los estudios literarios entre historias y teorías*. Montevideo: Academia Nacional de Letras, 1991. Trad. DE ESTRADA, Claude Hareau.
- LAURETIS, Teresa de. (1991). *Queer theory: Lesbian and gay sexualities*. Indiana University Press.
- LEFEVERE, André. (1997). *Traducción, reescritura y la manipulación del canon literario*. Salamanca: Ediciones Colegio de España.
- LEÓN, de Luis Fray. (1561). *Traducción literal y declaración del libro de los Cantares de Salomón*. BAE. 1950.
- LLEVADOT, Laura. (2020). No somos histéricas, somos históricas: Žižek, Butler y el problema de la diferencia sexual. *Res Pública. Revista de Historia de las Ideas Políticas*, 23(3), pp. 343-354
- LOTBINIÈRE-HARWOOD, Susanne (1991). *Re-belle et infidèle : la traduction comme pratique de réécriture au féminin/ The Body Bilingual : Translation as a Rewriting in the Feminine*. Montréal: Women's Press/Éditions du remue-ménage.
- MARTÍNEZ-CARRASCO, Robert; FRASQUET, Lourdes. (2015). Traducció, identitat, subversió. Reflexions cap a una praxi queer de la traducció. *Fòrum de Recerca*, (20), 665–679.
- MARTÍNEZ-CARRASCO, Robert; PEÑARROCHA, Eva. (2021). Cabrera Infante en boca de Suzanne Jill Levine: Tres Tristes Tigres en clave feminista. *Perspectivas lingüísticas, literarias y científico-*

tecnològiques. Universitat Politècnica de València. Col·lecció Educació multidisciplinar para la Igualdad de Género, 3.

MARTÍN RUANO, María del Rosario. (2006). *Gramática, ideología y traducción: problemas de la transferencia asociados al género gramatical*. En P. Elena García y J. de Kock (Eds.), *Gramática y traducción* (pp. 205–238). Universidad de Salamanca.

MOI, Toril. (2010). The Adulteress Wife. En: *London Review of Books*, 3, 6, pp. 3-6.

—(2002). While We Wait: The English Translation of *The Second Sex*. En: *Signs* 27, 4, pp. 1005-1035.

MOLINES GALARZA, Núria. (2021). Traducción, literatura y locura: el malestar en el texto traducido. Reflexiones a partir de la desconstrucción. *Impossibilia. Revista Internacional de Estudios Literarios* (22), 27-49. <https://revistaseug.ugr.es/index.php/impossibilia/article/view/22931/22659>

MILLS, Sara. (1995). *Feminist Stylistics*. New York & London: Routledge.

NIDA, Eugene. (1959). Principles of Translation as exemplified by Bible Translating. *On Translation*. Harvard University Press, 11-13.

NORD, Christiane. (1991). *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi.

ORTEGA Y GASSET, José. (1936). *Miseria y esplendor de la traducción*. Trama Editorial.

ORTIZ GARCÍA, Javier. (2002). Traducción y postmodernidad: una relación necesaria. *Hermēneus. Revista de Traducción e Interpretación* (4), 129-145.

POLIZZOTTI, Mark. (2019). *Sympathy for the traitor*. The MIT Press.

REISS, Katharina i VERMEER, Hans. ([1984]1996). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübinga: Niemeyer.

RICOEUR, Paul. (2004). *Sur la traduction*. Bayard. *Sobre la traducció*. (2008). València: Publicacions de la Universitat de València. Trad. i introducció: CALAFORRA, Guillem.

RODRÍGUEZ MUÑOZ, María Luisa. (2016). Las traducciones al inglés de *Le Deuxième Sexe* de Simone de Beauvoir: Prostitutas y hetairas. *Hikma*. 15, 53-67. Universidad de Córdoba. <http://hdl.handle.net/10396/19417>

SCHLEIERMACHER, Friedrich. (2000). *Sobre los diferentes métodos de traducir de Schleiermacher, traducción y comentarios*. Gredos. (Trad. GARCÍA YEBRA, Valentín).

SIERRA GONZÁLEZ, Ángela. (2008). Una aproximación a la teoría QUEER. *Cuadernos del Ateneo*. Núm. 26, pp. 29-42.

SIMONS, Margaret. (1983). "The Silencing of Simone de Beauvoir: Guess What's Missing from The Second Sex". En: *Women's Studies International Forum* 6, 5, pp. 559-564.

SIMON, Sherry (1996). *Gender in Translation. Cultural Identity and the Politics of Transmission*. Londres-Nueva York: Routledge.

SULLÀ, Enric. (2013). «I ara què fem? Breu història de la Teoria (de la Literatura)». Marges, Els: revista de llengua i literatura, Núm. 100, p. 133-138.

STEINER, George. (1975). *After Babel. Aspects of Language and Translation*. Oxford University Press.

TOMASSINI, Valentina. (2021). «Doble coraje, las pioneras de la traducción». *Revista Internacional de Culturas y Literaturas*, ISSN: 1885-3625.

ṬŪRĪ, Gid'ôn. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. John Benjamins.

VEGA, Miguel Ángel. (1994). *Textos clásicos de teoría de la traducción*. Cátedra.

VINAY, Paul; Darbelnet Jean. (1958). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. John Benjamins.

VON FLOTOW, Luise. (1991). Feminist Translation: Contexts, Practices and Theories. *TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction*, 2, 69–84.

—(1997). *Translation and Gender. Translating in the «Era of Feminism»*, St. Jerome and University of Ottawa, Manchester, Ottawa.

WOLF, Michaela. (2000). “The Third Space in Postcolonial Representation”, *Changing the Terms. Translating in the Postcolonial Era*, Sherry Simon & Paul St Pierre (eds.), Ottawa, University of Ottawa Press: 127-145.